Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem

Najer Folksblat

פרייז 20 גראשען

היינט 8 זייטען

נייער פאלקסבלאט

אונפארטייאישע פאליטיש-געזעלשאפטליכע טאג-צייטונג

Nr. 216 (1211 | Łódź, Czwartek 15 Września 1927 | פינפטער יאהרגאנג | ל״ג. דאנערשטאג יח אלול תרפ״ז. | Nr. 216 1211

אדרעס פון רעדאקציע און אדמיניסטראציע: לאדז, פעטריקאווער 21, טעל. 24-71.

Adres redakcji i administracji Łódź, Piotrkowska 21, Tel. 24,71.

דער ווייסער טעראר אין ליטע.

די ערקלערונג פון ליטווישען קריגס-מיניסטער.

קאוונע, 14. (אטא) לעט״ה זענען אויסגעפיהרט געווארען עקזע-קוציעס איבער 6 פאר׳משפט׳ע צום טויט פאר׳ן אנפאל אין די לעצטע אומ-רוהען. אין גאנצן איז א פראצעס פון נאך 11 בעשולדיגטע, 20 פערזאנען זיצען אין טורמע און ווארטען אויף זייער משפט. אלע בעשולדיגטע דראהט טויט-שטראף.

פון אפיציעלע קוועלען מעלדעט מען, אז לויט א פעראָרדנונג פון דער מלכה איז ארעסטירט געווארען פאר נישט דערפילען זיין פליכט, דער גוו. קאמענדאנט פון טאוראגער קרייז, פולק. איינגאוויוס.

— די ליטווישע רעגירונג האט זיך געווענדעט קיין בערלין מיט א נאטע אין וועלכער ס׳ווערט בעפאדערט, אז עס זאל ארויסגעגעבען ווערען דער אנפיהרער פון דעם טאוראגער אויפשטאנד, קאפיטאן מאיוס.

קאוונע, 14. (אטע) די קלאנגען, אז ס׳איז ארעסטירט געווארען דער קאפיטאן מאיוס בעשטעטיגען זיך נישט.

לויט די אינפארמאציעס פון „ריטאס", געפינט זיך דער קאפיטאן מאיוס אין דייטשלאנד.

קאוונע, 14. (אטע) דער קריגס מיניסטער דאוקאנטאס האט אין אן אינטערוויו מיט פרעסע-פארשטעהער ערקלערט, אז דער נישט געלונגענער אויפשטאנד אין טאוראגע איז נישט געווען קיין ארויסטריט פון א טייל פון דער ארמיי, הגם איינצעלנע פאליטישע פערזאנען האבען אין איהם אנטייל גענומען.

דער קריגס-מיניסטער טייטשט אויס דעם אויפשטאנד אלס א פשוט׳ען באנדיטען-אנפאל, און אלס בעווייז דערצו ברענגט ער דעם פאקט, וואס בעראויבט האט מען נישט נאר די מלוכה באנק, נאר אויך 2 פריוואטע בענק.

ער לייקענט אויך אפ די קלאנגען וועגען דעם, אז אין לאנד איז ערקלערט געווארען קריגס-צושטאנד.

קאוונא. 14 (סא. טעל.) די רעגירונג האט פערוועהרט דער לייטונג פון דער סאציאל-דעמאקראטישער פארטיי צו איינארדנען די פייערונג פון איהר 20-יאהריגען יובל.

גלייכצייטיג האט די ליטווישע רעגירונג ארויסגעגעבען א פעראָרדנונג, דורך וועלכער עס ווערט פערבאטען די סאציאל-דעמאקראטען צו איינארדנען וואסערע נישט איז פערזאמלונגען.

טארדערט צוזאג הען די „זשעטשפאספאליטא" צו פעראנטווארטליכקייט פאר פערשפרייטען קלאנגען, וועלכע בע-עולה׳ן איהם.

אויך דער פוילישער קאמיסאריאט אין דאנציג שטעלט פעסט, נאכ׳ן אויס-פארשען דעם ענין, אז דער גענעראל איז אוי׳פ׳ן דאנציגער טעריטאריום נישטא, ווי אויך, אז די פאליציי-פאר-שריפטען פון דאנציג זענען אזעלכע, אז ער וואלט דארט נישט געקאנט פער-ברענגען אפילו 24 שעה אהן דעם ווי-סען פון דער פאליציי.

ווארשא, 14. (טעלעפאניש פון אינזער קארעספאנדענט). און דעם פוי-לישען גענעראל-סעקרעטאריאט אין דאנ-ציג איז דערהאלטען געווארען די פאל-גענדע אפיציעלע בעשטעטיגונג, אז די ידיעה פון דער „זשעטשפאספאליטא" איז א פולשטענדיג פאלשע:

— „דער פערדאכט, אז דער גענ. זאגורסקי געפינט זיך אויף וועסטער-פלאטע אין דאנציג איז א בפירוש׳ער ליגען און שטות. אזא זאך איז קודם-כל אוממעגליך צוליב טעכנישע טעמים. די ארגאניזאציע פון וועסטערפלאטע איז אזא, אז בשום אופן וואלט מען דארט נישט געקאנט עמיצען אויסבע-האלטען".

ווארשא, 14. (טעלעפאניש פון אונזער קארעספאנדענט). היינט פאר-מיטאג האט זיך אין ווארשא פערשפרייט א קלאנג, אז נעכטען האט מען דעם גענעראל זאגורסקי געזעהען אין פאריז.

וואס איז פארט מיט זאגורסקי׳ן?

די „רזשפ." רעדט מיט סודות ורמזים, און דער כוח איז אז די גאנצע מעשה איז א ליגען.

מיר האבען שוין נעכטען מיטגעטיילט וועגען א בריף פון גען. זאגורסקי, וואס איז אנגעקומען קיין ווארשא.

די נעכטיגע „זשעטשפאספאליטא", וועלכע גיט איבער וועגען אזא דעם בריף גיט פון איהר זייט צו פאלגענ-דעס:

„לויט אינפארמאציעס, וואס מיר האבען בעקומען, געפינט זיך דער גענ. זאגורסקי היינט-צו-טאג אין וועסטער-פלאטע וואו עס בעפינען זיך, כידוע, פוילישע אמוניציע סקלאדען. דער גע-נעראל איז אהין אוועקגעפיהרט געווא-רען געגען זיין ווילען. א דאנק א צו-פאל, אדער ריכטיגער, א דאנק דעם, וואס איהם איז געלונגען איינצורייסען די נישט-איבעריג געשיקטע וועכטער אז דער בריף וואס נישט ארויסגעבען דעם סוד, וואו ער געפינט זיך — האט זיך איהם איינגעגעבען צו איבערשיקען א צייכען, אז ער לעבט.

„פון אונזער זייט — ענדיגט די „זשעטשפאספאליטא" — גאראנטירען מיר מיט דעם כבוד פון אונזער צייטונג, אז דער אויספארשונגס-מאכט איז בעקאנט דאס ארט, וואו עס געפונט זיך דער פערלוירענער גענעראל. עס איז די העכסטע צייט צו אויפהויבען אליין דעם פארהאנג, וואס פערדעקט דעם פיינ-ליכען סוד".

אז אין דעם „כבוד" פון דער „זשעטש-פאספאליטא" קאן מען אויך אין דעם פאל שטארק צווייפלען, זאגען עדות די לעצטע טעלעפאן-ידיעות, וואס מיר האבען דערהאלטען פון ווארשא.

ווארשא, 14 (טעלעפאניש פון אונ-זער קארעספאנדענט). פאר פערשפריי-טען פאלשע ידיעות וועגען דעם פער-שווינדענעם גענעראל זאגורסקי, האט היינט די פראקוראטור צוגעצויגען צו פעראנטווארטליכקייט די „זשעטשפאס-פאספאליטא".

פון מאסגעבענדע קרייזען טיילט מען מיט, אז די אויספארשונגס-מאכט האט דעם בריף, וואס זאל כלומרשט זיין גע-שיקט פון דעם פערשוואונדענעם גענע-ראל. פון דעם פאסט-שטעמפעל איז צו זעהן, אז דער דאזיגער בריף איז ארייג-געווארפען געווארען אין וועסטערפלא-טע דעם 12 ד. ח. די אויספארשונגס-מאכט זאל האבען פעסטגעשטעלט, אז דער בריף איז געשריבען געווארען מיט זאגורסקי׳ס כתב

דער קאמענדאנט פון וועסטערפלאטע פולק. משעכאוויטש האט אבער מיטגע-טיילט דער מאכט, אז זאגורסקי געפינט זיך נישט אין וועסטערפלאטע און ער

יודישער דעמאקראטישער וואהל-בלאק.

8 וואהל-מיטינגען

אכטונג, יודישע וועהלער!

אלע האנדווערקער, אלע קליינהענדלער, אלע פון ראד-פערקער
טרעפען זיך שבת דעם 17 און זונטאג ד. 18 ה. ח. אויף אונזערע

שבת 2 א זייגער פאר מאגאזין-שניידער (אלעע 1. מאי 2): גלאטמאן, לעווי, וויצמאן.
„ 2 א זייגער זאוואדזקא 5 (ראד-פערקעהר): אינפעלד, באלבאריסקי, אוגרקאוויטש.
„ 7 א זייגער זאוואדזקא 5 (האנדווערקער: שוסטער, סטאלארס): לעווי, גרינשפאן, מינסקי
„ 9 א זייגער — ערעפנונג פון קאמפאניע פון לוין-העבער (ברזעזשינער 7): ווייצמאן, באלבאריסקי, פראנקענטאל, גרינשפאן, לעווי.
„ 8 א זייגער — סקויטען-ארגאניזאציע (פעטריקאווער 101): מאסט, פראנקענטאל.

זונטאג 11 א זייגער — זאוואדזקא 5 (מארק און טארג-שטעהער): ד״ר הערשפינקעל, קירשבוים, מייק, העניק.
„ 6 א זייגער זאוואדזקא 5 (שאכער) ד״ר הערשפינקעל, אדוו. ווייצמאן, העניק טענענבוים.
„ 9 א זייגער (אלג. האנדווערקער-מיטינג) באלבאריסקי, גלאטמאן, מינסקי.

קומט מאסענווייז!

יודישער דעמאקראט. וואהל-קאמיטעט.

Specjalista dla przepukliny

Wynalazca patentów bandaży.

דער 20-יעהריגער, בעקאנטער ספעציאליסט ראפאפארט פון רעמבערג, גראשיצקי-גאס 8 איז געקומען נאך לאדז און נעהמט אן ליידענדע אויף פערשידענע געברעכליכקייטען און קערפער-פערקרימונגען, ווי: 1) לייסטען ברוכען, וואס פאלען אריין אין כיס (אייער-בייטעל), נאבעל-ברוכען, בויך-ברוכען, נעבער-מוטער-ברוכען, אויך גאל-שטיינער, הענג-בויך א. ז. וו. ס׳ווערט געהיילט מיט די נייעסטע ספעציאל היייל-באנדאזשען פון אייגענער ערפינדונג, וואס איז געווארען אנערקענט דורך מעהרערע פראפעסארען. 2) פערקרומטע פלייצעס (הויקערס), לעהמונגען, געשוואלענע פיס, העלפט דעם קראנקען מיט די נייעסטע הייל-אפאראטען.

ספעציאליסט ראפאפארט איז געווארען בעשאנקען אויך מיט א גאלדענעם מעדאל. ספעציאליסט ד״ר. ראפאפארט נעהמט אויף ליידענדע.

ביי כאראשטש, פעטריקאווער 27 (אין צווייטען טויער).

בעמ: ספעציאליסט ראפאפארט פערבלייבט נאר ביז׳ן 20. ד. ח.

616

KOMITET SYNAGOGI

przy Al. Kościuszki

niniejszym podaje do wiadomości, że

wydzierżawienie miejsc na rok 1927/28

odbywać się będzie w kancelarji Synagogi w porządku następującym:

a) dn. 14, 15, 16, 19, 20, 21, 22 i 23 b. m. od godz. 3 do 7 po poł.
b) dn. 18 i 25 b. m. od godz 10 rano do 1 w poł. i od godz. 3 do 7 po poł.
c) dn. 26 b. m. od godz. 10 rano do godz. 1 w południe.

Osoby, pragnące odnowić zeszłoroczną dzierżawę miejsc, zechcą zgłosić się do kancelarji Synagogi najpóźniej do poniedziałku, dnia 19 b. m. włącznie.

Z powodu ścisłej kontroli w roku bieżącym, uprasza się o każdorazowe okazywanie biletów przy wejściu do Synagogi, gdyż osoby, nieposiadające biletów, bezwzględnie wpuszczane nie będą.

984

אנאנסען אין „נייעם פאלקסבלאט" האבען דעם גרעסטען ערפאלג.

מוראַ'דיגער שטורם-ווינד אין יאַפּאַן.

שטעט זענען חרוב געוואָרען; טויזענדער מענשען אומגעקומען.

לאָנדאָן, 14. (ספ. טעל.) אין יאַפּאַן האָט די טעג אויף די דרום-אינזלען קיוּשיוּ געבושעוועט אַ מוראדיגער טייפון (אַזאַ שטורעם-ווינד) פון וועלכען ס'זענען אומגעקומען העכער טויזענד מענשען. אַלע פאַרבינדונגען זענען איבערגעריסען. דער גאַנצער דרום-טייל פון די אינזלען זינקט אונטער וואַסער. הונדערטער פישער-שיפלעך זענען צוזאַמען מיט די מאַנשאַפטען דערטרונקען געוואָרען אין ים. אויך אין נאַגאַסאַקי און אַנדערע געגענדען האָט געבושעוועט דער שטורעם.

טאָקיאָ, 14. (ספ. טעל.) לויט איגפאָרמאַציעס, וואָס זענען דאָ דערהאַלטען געוואָרען וועגען דער נאַטיר-קאַטאַסטראָפע, זענען חוץ די ברעגען-שטעט נאַקאַמורא, קאַיאי און נאַגאַסאַקי חרוב געוואָרען די שטאָט אָמוטאַ, וואו 5 טויזענד הייזער זענען צוטראָגען געוואָרען פון וואַסער. אין אָמוטאַ גופא זענען 20 טויזענד מאַן געבליבען אָהן אַ דאַך איבער'ן קאָפּ.

עס איז אויך חרוב געוואָרען די שטאָט קומאַמאָטאָ, וואו ס'זענען אומגעקומען 300 מענשען. אין דער דאָזיגער שטאָט זענען צושמעטערט געוואָרען 2 טויזענד הייזער.

די צאָהל מענשען, וואָס איז אומגעקומען בעת דער קאַטאַסטראָפע בערעכענט מען אויף העכער 2 טויזענד פערזאָן.

אַזאַ גרויסע צאָהל קרבנות דערקלערט מען מיט דער שנעלקייט, מיט וועלכער די קאַטאַסטראָפע איז אויסגעבראָכען.

דער שטראָם פון דעם טייפון האָט מיטגעבראַכט אַ וואַסער-כוואַליע, וועלכע איז העכער געווען פון 3 מעטער.

לאָנדאָן, 14 (אַטע) די לעצטע ידיעות פון טאָקיאָ בעשטעטיגען, אַז די צאָהל פערזאָנען, וואָס איז אומגעקומען בעת'ן הוראַגאַן און דער פערפלייצונג שטייגט איבער 3 טויזענד.

פיל טויזענדער מענשען זענען פערפאַלען געוואָרען, און מ'ווייסט נישט, וואו זייער געביין איז.

ס'איז אַלוּאָ צו דערוואַרטען, אַז די צאָהל קרבנות איז נאָך אַ סך אַ גרעסערע.

נעבען דער שטאָדט קומאַמאָטאָ געפינען זיך 170 טויזענד אַקער פעלד אונטער'ן וואַסער.

יודישע נאַסען-קינדער ווערען נעבילדעט פאַר אַגראָנאָמען.

מאָסקווע. (יט"אַ). די אַגראַ-קאָלאָניע פאַר יודישע נאַסען קינדער, וואָס איז נעגרינדעט געוואָרען מיט אַנדערטהאַלבען יאָהר צוריק, ווערט פערוואַנדעלט ווערען אין אַן אַגראַ-שול, וואָס וועט אַרויסלאָזען קוואַליפיצירטע אַגראָנאָמען. אַלע קינדער פון דער אַגראַ-שול זענען גענומען געוואָרען פון די קינדערהיימען. דאָס זענען אַלץ געוועזענע נאַסען-קינדער. דער צושטאַנד פון דער קאָלאָניע איז לכתחילה געווען זעהר אַ שווערער: עס האָט געפעהלט דער נויטיגסטער אינווענטאַר. די קינדער זענען געווען נאַקעט און באָרוועס און עס האָט געפעהלט געלד. נאָר אַ דאַנק דער ענערגיע פון די קינדער און דער שטיצע פון פערשידענע אַנשטאַלטען איז די שול בעזאָרגט געוואָרען מיט אַלעם נויטיגען.

אַ ספּעציעלע קאָמיסיע, וועלכע האָט זיך בעקענט מיט דער אַרבייט פון דער שול, האָט געפונען די רעזולטאַטען אַלס מוסטערהאַפטע און האָט בעשטעלט דיגע פראַגע וועגען פערוואַנדלען די קאָלאָניע אין אַן אַגראָנאָמישער שול.

וועלט-קאָנפערענץ פון „השומר הצעיר".

דאַנציג, 14 (י.ט.א. טעלעגראַפיש) דאָ איז הייַנט געעפענט געוואָרען די וועלט-קאָנפערענץ פון „השומר הצעיר". עס זענען געקומען 40 דעלעגאַטען פון פערשידענע לענדער אין מזרח און מערב, אויך פון ארץ ישראל. די קאָנפערענץ האָבען בעגריסט מאיר יערי פון א"י און יהודה נאַטעלר פון פוילען.

אין סדר היום שטעהען פאָלג. פראַגען: 1) בעריכט פון וועלט-קאָמיטעט, 2) רעפעראַטען וועגען ערציהונג, 3) אַרבייטער-גנוזעלשאַפט אין א"י, 4) אַרבייט אין גלות, 5) בעציהונג צום החלוץ, ברית הנוצר, קרן-קימת און קרן-היסוד.

עקספּעדיציע אויסצופאָרשען די ערד

וואס עס ווערט אנגעבאטען יודען.

מאָסקווע. (י.ט.א.) דער „קאָמזעט" מיט דעם אַנטייל פון קאָמיסאַריאַט פאַר ערד-אַרבייט האָט אָרגאַניזירט אַ ספּעציעלע קאָמיסיע אויסצופאָרשען דעם מזרח ברעג פון אַזאָוו-ים, וואו מען קען בעקומען פיל גרויסע שטחים פרייע לאַנד פאַר יודישער קאָלאָניזאַציע. דער צוועק פון דער קאָמיסיע איז אויסצופאָרשען אויף וויפיל די געגנד איז צונעפאַסט פאַר יודישער קאָלאָניזאַציע.

די אויספאָרשונג דאַרף זיין אַ גרונדליכע און אַלזייטיגע. די אויספאָרשונג פון באָדען ווערט געפיהרט אונטער דער אויפזיכט פון דעם בעוואוסטען פראָפ. בושינסקי, מיט דער הידראָלאָגישער אויספאָרשונג פיהרט אָן דער פראָפ. פון מאָסקווער אוניווערזיטעט, איליאין, און דער שפּיץ פון דער גרויסע אויספאָרשער מעליאָראַטאָרען שטעהט פראָפ. משאַליגין און פון די אַגראָנאָמען-עקאָנאָמיסטען דער פראָפ. באָגדאַנאָוו. אַלס פאָרזיצער פון דער קאָמיסיע איז בעשטימט געוואָרען אַבראַנאַט באַלדעו. די אַרבייט פון דער עקספּעדיציע וועט דויערן עטליכע חדשים.

די אוקראַאינער ציטערן און פּלאַטערן.

מען זאָל זיי נישט אויפדעקען די שענדליכע פּאָגראָם-מעשים.

פּאַריז, 14 (ספ. טעל.) אין דער צייטשריפט „עבסטראָוענטאַר איירעפען" גיט איבער דער בעקאַנטער פראַנצויזישער שריפטשטעלער סעווערן אַבער איגטערעסאַנטע שריבען, וואָס כאַראַקטעריזירען די שטימונגען פון די פעטליורישע קרייזען פאַר'ן שוואַרצבאַרד פּראָצעס.

דער הויפּט-מאָמענט פון די דאָזיגע שטימונגען איז די מורא פאַר'ן אויסגאַנג פון'ם פּראָצעס. דערביי בעמיהט זיך דער פעטליורישער מוצר, מיט וועלכען אַבער האָט געהאַט אַ שמועס, איהם צו איבערצייגען, אַז דעם זעלבען אוגרויה פיהלען נישט נאָר ער און זיינע פריינד, נאָר דאָס גאַנצע אוקראַינישע פאָלק.

— ווי מאָדנע עס זאָל נישט קלינגען, — ווערט געזאָגט אין'ם דאָזיגען אַרטיקעל, אַבער די אויפמערקזאַמקייט פון דער גאַנצער אוקראַינישער נאַציע איז איצט קאָנצענטרירט אויף פּאַריז. ס'איז אַפילו שווער זיך פאָרצושטעלען, אויף וויפיל די אוקראַינישע מאַסען זענען אויפגערעגט פון דעם פּראָצעס פון פעטליורא'ס מערדער. דאָס אוקראַינישע פאָלק וויל נישט, אַז זיין נאַציאָנאַלער העלד, דער אַטאַמאַן פון דער אוקראַינישער אונאָבהענגיקייט, זאָל אַוועקגעהען אין דער געשיכטע אַלס אַ וואָלנאַרער באַנדיט. אַלע אוקראַינישע הערצער וועלען אויפגעטרייסעלט ווערען, אז אַ פעטליורא'ס זכרון וועט בעפלעקט ווערען מיט די שרעקליכסטע בעשולדיגונגען, וואָס קענען אַרויפגעוואָרפען ווערען אויף אַ מענשען.

די פעטליוראָוועצעס האָבען שטאַרק מורא, אַז דער שוואַרצבאַרד-פּראָצעס וועט ברענגען מיט זיך אַזאַ מין בעשטעטיגונג, און זיי פּרובען זיך דאָס אויסצומיידען, אַרויסשטעלענדיג שוואַרצבאַרד'ן אַלס אַ באָלשעוויסטישען אַגענט:

— „עס זענען פערהאַן, ווי עס זעהט אויס, דאָקומענטען — שטעהט ווייטער אין אַבאַקס אַרטיקעל — וואָס שטעלען פעסט, אַז די סאָוויעטען האָבען אַ שייכות צום דאָזיגען מאָרד... אין אוקראַינע רעדט מען, אַז אויך אַ קאָמוניסט. ישע האַנד איז נישט געווען פרעמד צום מאָרד פון יענעם מענשען, וועלכער האָט זיין גאַנץ לעבען געקעמפט פאַר דער פרייהייט פון זיין לאַנד, און אַז דער גאַנצער פּראָצעס מוז דורכגעהען אונטער גאָר אַן אַנדער שטאַנדפּונקט".

דאַנקבאַרקייט פון אראַבער.

ווי אַזוי די יודישע יתומים פון בן-שמן האָבען געהאָלפען די אראַבער.

ירושלים. (יט"אַ) נאָך דער ערד-ציטערניש אין ארץ ישראל, וואָס האָט געמאַכט פיל שאָדענס אויך אין דער שטאָדט לוד און אין דער אומגעגענד, האָבען די יתומים, וואָס געפינען זיך אין דער נאָהענטער קינדער-קאָלאָניע אין בן-שמן געאיילט צוזאַמען מיט זייער לייטער דעם מעדיצין-דאָקטאָר לעהמאַן צו הילף די געליטענע און האָבען געגעבען די ערשטע מעדיצינישע הילף די פערוואונדעטע. די שנעלע און איבערגעגעבענע רעטונגס-אַרבייט האָט פיל געהאָלפען און געראַטעוועט די געליטענע אַראַבער און האָט אַרויסגערופען ביי זיי אַ טיפע דאַנקבאַרקייט. דער נציב העליון לאָרד פּלומער האָט בעת זיין לעצטען בעזוך אין לוד פּערזענליך אויסגעדריקט איהם אַנערקענונג פאַר זיין הילפס-אַרבייט בעת דער ערד-ציטערניש.

ד"ר לעהמאַן האָט אויך בעקומען אַ בריף פון גובערנאַטאָר און דרום-דיסטריקט, אין וועלכען עס ווערט געזאָגט: „מען האָט מיר מיטגעטיילט וועגען אייער שנעלער און לייטער נבשפולער הילפס-טעטיגקייט לטובת די געליטענע פון דער ערד-ציטערניש אין לוד און די אַרומיגע דערפער. אין נאָמען פון דער ארץ-ישראל-רעגירונג דריק איך אויס מיין וואַרימסטען דאַנק פאַר דער דאָזיגער שנעלער הילף".

אונזער מיטאַרבייטער מאיר רייך צוליב'ן טויט פון זיין מוטער

רחל נ. ע.

דריקען מיר אוים דעם טיפסטען מיטגעפיהל.

פערלאַג „נייער פאָלקסבלאַט".

938

Dr. H. WOŁKOWYSKI

צייקנעהערט.

זאַכאָדניאַ 57 (צענטלג.19)

טעלעפאָן 37-70.

ספּעציאַל-אַרצט פאַר הויט-און וועגערישע קראַנקהייטען, מענער-שוואַכע, בעהאַנדלונג מיט קוואַרץ-שטראַהלען.

נעהמט אָן פון 4—8 אין אָוועגד. פאַר פרויען פון 4—5 אין אַ ספּעציעלען וואַרטע-זאַל. 603

Dr. med.

BRAUN

פּאָלודניאָוואַ 38

טעלעפאָן 40-26

צייקנעהערט.

ספּעציאַל-אַרצט פאַר הויט און וועגערישע קראַנקהייטען און מענער - שוואַכע.

בעהאַנדלונג מיט קוואַרץ-ליכט (הער-אויספאַל)

נעמט אָן פון 9—11 פריה און פון 5 — 8 אָוונט

מאַסאַזש- און הייל-גימנאַסטיק-שולע און קאַבינעט

פון דר. מעד. ב. שמירגעלד

צעגעלניאַנאַ 6, טעל. 51-89

ריקענביינער-פערקרימונגען, פּאַראַליזען, נערווען-שמערצען, פעטזיכט, ערטרעטיזם, שטוהל-פערשטאָפּונג, גינעקאָלאָגישע מאַסאַזשען, בעהאַנדלונג פון פיזיש שוואַכע קינדער (גרופּען). נאָך דעם ענדיקען די שולע, ווערט אַרויסגעגעבען אַ צייגניש.

עמפּפאַנג פון 3 ביז 5.

תקעו בחודש שופר

בכסה ליום חגינו

כי חק לישראל הוא משפט...

זאָל מען זיך ווענדען גלייך אין ביוראָ

17 פּעטריקאָווער 17

2-טען הויף, פּאַרטער, דורכגאַנג זאַכאָדניאַ 53, וואו מ'ווערט ערלעדיגט און בעשריבען אַלערליי בישעם לויט'ן אויסמאַך, קלאַוזולעס, זאַבעזפּיעטשעניעס אויף אַלע שטעדט אין פוילען, אַפּעלאַציעס, אַפּאַזיציעס, אַדמיניסטראַציעס, רעקורסען, וועגען מעטער און קאָמיסאַריאַט-רושאַנדע, בימעס וועגען דירה און אויסשאַנד ראָוניעטש און אין אַלע פּאָליציי-בעצירקען, שותּפות-אַקטען, סטאַטוטען, אַקטען אינטערציזיעס, אַקטען דאַראַוניעס, קאַרנע ספּראַוועס, און אויך איבערזעצונגען אין אַלע שפּראַכען

עצות וועגען מיליטער-ענינים

ווערט ערטיילט דורך אַ מיליטערישען ספּעציאַליסט פון 4-7 אָוו.

רעכטס-קאָנסולענט י. מאַנעלאַ, פּעטריקאָווער 17, זאַכאָדניאַ 53

שנעל, רעיעל און ביליג!

דאַמען און הערען-גאַרדעראָבע — [illegible]

דאַמענס און צאַהנטעכניס

י. ביטענסקי

5 קאָנסטאַנטינער 5

נעהמט אָן אַלע טאָג פון 9 פריה ביז 8 אָוונט. פּרייזען ביליג בערעטונג אָהן בעצאָהלט

LEKARZ-DENTYSTA צאָהן-אַרצט

St. GELBERG

זאַכאָדניאַ 15, טעל. 31-08

אַלע נאָך מאָדערנסטע צייהן און מונד-קראַנקהייטען. צאָהן-ציהונג אָהן שמערצען, היילט מיט ליכט-בעשטראַהלונג, ספּעציעל לעגער אַמעריקאַנער קינסטליכע צייהן. נעהמט אָן פון 9—12 און פון 3—7 אָוונט. ביליגע פּרייזען. 1451

פאַר צוויי אנשטענדיגע יונגע-לייט

אַנ'אַרט צו שלאָפען

צו ערפאַהרען ביי מיראָנסקי, פּשעיאַזד 86. 760

בעמערקונג: אַלעס אייגענע אויסאַרבייטונג.

אַכטונג ה"ה פריזיערס!

מיין פּאַרפומעריע-געשעפט איז פערזעהען מיט אַ גרויסען אויסוואַהל פון פערשידענע העלנישע און בלומען-וואַסערן צום פּרייז פון 4 זל. אַקליאַ, חעוושעטאַל 3 זל., פיקסין—7.80, ווי אויך אַלערליי פריזיער-צובעהערע צו קאָנקורענץ-פּרייזען

J. Drukier מיט אַלטונג

II ZAWADZKA II

קומט און איהר וועט זיך איבערצייגען!

„נייער פאָלקסבלאַט"

פּילסודסקי און מוסאָליני.

צו דער ערעפענונג פון דער סיים-סעסיע.

די סיים-סעסיע, וועלכע הויבט זיך די טעג אָן, האָט די סיים-מעהרהייט אַרויסגעריסען מיט געוואַלד ביי דער רעגירונג, וועלכע זייענדיג נישט צופרידען מיט די אַלע געזעץ-פּראָיעקטען וואָס די דאָזיגע מעהרהייט קלייבט זיך דורכצופיהרען, אַלץ חוקים אין לעבען — האָט נישט געוואָלט דערוויל נאָר דערלאָזען צו אַ וועלכער עס איז אַרבייט מצד דעם סיים.

איז די רעגירונג, אָדער בעסער געזאָגט, פּילסודסקי גערעכט?

מען רופט פּילסודסקי'ס רעגירונג אַ פאַשיסטישע רעגירונג און פּילסודסקי'ן אַליין פאַרגלייכט מען מיט דעם איטאַליענישען דיקטאַטאָר מוסאָליני; דאָס איז אָבער נישט ריכטיג: די איטאַליענישע „שוואַרצע העמדלעך" האָבען נישט נאָר פּראָקלאַמירט אַ מלוכה-דיקטאַטור, נאָר אויך אַ גאַנץ נייעם פּלאַן פון אַרבייטס-אָרגאַניזאַציע, אַ גרויסען פּלאַן פון אַ קאָרפּאָראַטיווער מלוכה, וועלכע אָרגאַניזירט אויף אַ גאַנץ באַזונדערן אופן די אַרבייטס-נעהמער און די אַרבייטס-געבער, אונטערוואַרפענדיג ביידען דעם אויטאָריטעט פון דער מלוכה-מאַכט. עס ווערט דערביי אַלס גרונט-שטיין פון דער גאַנצער קאָרפּאָראַטיווער עקאָנאָמישער מלוכה-אָרגאַניזאַציע איינגעפיהרט די פּרייוואַט-איניציאַטיוו און די צוזאַמענאַרבייט פון די בעזיצלאָזע קלאַסען אין דער ראַם פון אַ סינדיקאַליסטישער מלוכה... די פּאָליטישע אָרגאַניזאַציע פון דער איטאַליענישער מלוכה קומט שוין פאָר אַלס אַ תּוצאה פון דער עקאָנאָמישער אָרגאַניזאַציע, אַלס אַ ני„איבערבוי"...

איך קען דאָ געוויס נישט אַריינגעהן אין פּרטים פון דער מוסאָליניסטישער קאָרפּאָראַטיווער מלוכה, אָבער זאָגען מוז איך, דאָס דער פּלאַן איבגאַנצען קען זיין גוט אָדער שלעכט, אָבער ער שטעלט מיט זיך פאָר אַ גרויסע מאַטעריעלע און פּאָליטישע רעפאָרם, וועלכער מען קען נישט אָפּזאָגען אין ברייטקייט פון קוק און אין רעפאָרמאַטאָרישער העזה, וואָס ווייזט זיך אַרויס אין פיל וויכטיגע אָרגאַניזאַטאָרישע פּרטים פון אַרבייטער-אָרגאַניזאַציע...

אין פּוילען האָבען מיר אַפילו דעם קלענסטען רמז נישט פון אַזאַ „קאָרפּאָראַטיווער מלוכה"... דאָ איז דער פאַשיזם אַ ריין פּאָליטישער; ער איז אַרויס געוואַקסען נישט פון דעם אָנזעץ פון דער פּוילישער דעמאָקראַטיע, ווי די רעכטע מענה'ן און שרייען, נאָר פון דעם אָנזעץ פון די פּוילישע „דעמאָקראַטען", וואָס זאָגען, לײדער קיין דעמאָקראַטען נישט.

מיט אַ געוויסער צייט צוריק האָט מיר דער ה' וויצע-פּרעמיער באַרטעל אין אַ פּאָליטישען געשפּרעך געזאָגט:

„מיר אָנערקענען דעם דעמאָקראַטישען רעזשים פאַר דעם הכּלסטען רעזשים..." איך האָב צוגעגעבען — „...וועלכער מע דאַרף אָבער אויך דעם הכרה'ן מענשען!" — „געוויס, געוויס! און ביז מיר וועלען האָבען אין פּוילען אַזאַ מענשען, מוז מען זיך ווי ס'איז אַן עצה געבען..."

מיר, דעמאָקראַטען, שטרעבען דעם בירגער צו דערציהען און צו דערהויבען ביז אַזאַ מדרגה: לאָזען איהם פּאַלען, צושלאָגען זיך און אויפשטעהן ביז ער וועט זיך אויסלערנען געהן.

קומען אָבער מלוכה מענער און זאָגען: גוט! אָבער מיר מוזען איהם אָפּהיטען אין סכּנה'דיגע ערטער, וואו ער קען פאַלען און נישט אויפשטעהן; דאָ מוזען מיר איהם פיהרען מיט אַ פעסטער האַנד, נישט רעכענענדיג זיך מיט זיין ווילען!..." מיר זאָגען: „דאָס איז אָבער אַן'אַלטע אַליין-הערשענדיגע לידעלע, וועלכע זינגט: „פריהער בערוהיגען זיך, פריהער אויסלערנען זיך און נאָכדעם — די רעפאָרמען!.."

דער מאַרשאַל פּילסודסקי וויל אָבער, ווי עס ווייזט אויס, דעם סיים לאָזען „פריי" אַרבייטען, ביז ער הויבט נישט אָן אַרומשנעהן פון וועג... דאַן שטעלט ער זיך אַליין ביים רודער און שיקט דעם סיים אויף אַ געוויסע צייט אַ היים.

דער מאַרשאַל פּילסודסקי איז משמעות דער לעהרער און דער אַפּאָסטאָל פון סיים, וועלכער גלייבט, אַז די פּוילישע געזעלשאַפט איז נאָך נישט דערוואַקסען צו דער הויכער קולטור פון אַן אמת-דעמאָקראַטישען רעזשים און מוז נאָך, לכל הפּחות פון צייט צו צייט, געפיהרט ווערען מיט דעם אַליין-הערשענדיגען „שטעקען".

מיר קענען מיט דעם מאַרשאַל פּילסודסקי אויך נישט מסכּים זיין; אָבער, ווען מיר קוקען זיך צו צו דער זעהר שווערער עקאָנאָמישער און פּאָליטישער לאַגע, אין וועלכער פּוילען געפינט זיך פון איין זייט און צו די סכּנה'דיגע וועגען, אויף וועלכע די סיים-מעהרהייט האָט זיך געוואָרפען פון דער אַנדער זייט, — שטרעבענדיג אין אַ לאַנד מיט איבער 40 פּראָצ. נישט פּוילישער בעפעלקערונג צו צושטערען און פאַרניכטען אַלץ, וואָס איז נישט נאַציאָנאַל פּויליש,—דאַן קענען מיר דעם מאַרשאַל פּילסודסקי פאַרשטעהן און מוזען זיך מודה זיין, אַז ער איז מיט אַ גאַנצען קאָפּ העכער פון דער סיים מעהרהייט!

אַזוי, למשל, האָט ער אונז, יודען, קיין ישועות ונחמות אויף דעם עקאָנאָמישען געביט ביז איצטער לײדער נישט געבראַכט, אָבער מיט זיין אויפהערען צו פאַרפאָלגען און רודפ'ן יודען אויף דעם עקאָנאָמישען געביט האָט ער אַרויסגעראַטעוועט פּוילען פון אַן עקאָנאָמישער קאַטאַסטראָפע, וועלכע איז שוין געווען אַזוי נאָהענט!..

און טאַקע וועט אין דער קומענדיגער סיים-סעסיע די מעהרהייט, אין וועלכער „רעכטס" און „לינקס" זענען אַזוי שאָוויניסטיש צומישט, ווייטער פאַרזיכען דעם צוים און אַרויסקריכען פון די ווייטע פעלדער פון שאָוויניזם און רעאַקציע,—וועט טאַקע פּילסודסקי ווידער שיקען דעם סיים אַהיים!.. עס איז געוויס נישט דעמאָקראַטיש, אָבער פאַר אונזערע פּליצעס אויף וועלכע די רעאַקציאָנערע סיים-מעהרהייט לערנט זיך צו ברעכען זיך האַלז און געניק, ווי אויך פאַר דעם פּוילישען פאָלק איז דאָס געזונד.

סוף-כּל סוף איז דאָך די דיקטאַטור אויף אַ שול, געוויס נישט די בעסטע, וואָס פיהרט צום דעמאָקראַטיזם..

די רוימער פלעגען אַמאָל זאָגען: „אַלע וועגען פיהרען אין רוים!" איבערמאַכענדיג דאָס דאָזיגע ווערטעל פאַר דער פּוילישער אַנטוויקלונג פון אַ פאָלק, קענען מיר זאָגען: אַלע וועגען און אויך די רעכטע און לינקע דיקטאַטור בתוכם פיהרען צו דער דעמאָקראַטיע. נישט נאָר דער מאַרשאַל פּילסודסקי, נאָר אַפילו מוסאָליני וועט מוזען סוף-כּל-סוף זיך אומקעהרען צו דער דעמאָקראַטיע!..

דעפּ. ד"ר י. ווינאַרסקי

די קאָמוניסטישע פּאַרטיי

איז נישט פריי פון אַנטיסעמיטען,

זאָגט דער בעוואוסטער סאָוויעטישער זשורנאַליסט סאָסנאָווסקי.

„מיטאָ, ווען די וואָלגע בעזעהן וויפיל זשידעס דאָ זענען פאַרהאַן וואָלטעט געזאָגט, אַז דער לאָזונג: „שלאָג די זשידעס און ראַטעווע רוסלאַנד" איז אויף 50% בערעכטיגט" — אַזוי האָט דער קאָמוניסט און מיטגליד פון קרייז-פּאַרטיי-קאָמיטעט באַרקאָוו געשריבען פון קור-אָרט עסענטוקי צו זיינעם אַ חבר אין באַקו.

ציטירענדיג די אויבענדערמאָנטע שורות פון באַרקאָוו'ס בריף, שרייבט דער בעקאַנטער סאָוויעטישער זשורנאַליסט סאָסנאָווסקי אין „פּראַווּדאַ": „עס וואָלט געווען גאָריש אין געפעהרליך צו בעהאַלטען, אַז אַזעלכע באַרקאָוו'ס זענען אין דער פּאַרטיי פאַרהאַן. עס זענען פאַרהאַן בעווייזלי אַנטיסעמיטען צווישען קאָמוניסטען; אַזעלכע אַנטיסעמיטען אין פאַרבאָרגענע. דער ערשטער מין געהערט צו די, וואָס האָבען געפייניגט דעם יודישען יונגעל ביירעך. דער צווייטער מין געהערט צו דעם באַרקאָוו-מין. דאָס זענען יענע קאָמוניסטען-אַנטיסעמיטען, וועלכע וועלען אָפט קיינמאָל נישט אַרויסזאָגען זייערע אַנטיסעמיטישע איבערציינגונגען. — די דאָזיגע פאַרשוינען ווייסען, אַז ווען ער וועט ווייזען זיין ריכטיגען פּנים, וועט מען איהם אַרויסוואַרפען פון דער פּאַרטיי. אָבער אַזעלכע בעהיימע אַנטיסעמיטען — שרייבט סאָסנאָווסקי — זענען טויזענד מאָל געפעהרליכער פון אָפענע אַנטיסעמיטען. אויסערליך אַ גוטער קאָמוניסט איז ער איגערליך אַ גוטער פאַנאַטיקער און קאָנטררעוואָלוציאָנער.

ווען די רוסישע און אויסלענדישע ווייסגוואַרדייער — שרייבט ווייטער סאָסנאָווסקי — וועלען אָנהויבען אַן אָפענעם אָנגריף געגען דעם סאָוויעטישען פאַרבאַנד, וועט זיך אויף די פאָהנען אין פלאַקאַטען פון די ווייסע אָהן ספק ווידער אַמאָל בעווייזען דער לאָזונג: „שלאָג יודען און ראַטעווע רוסלאַנד". אַנטיסעמיטיזם וועט זיכער שפּילען נישט די לעצטע ראָלע אין דער קאָנטר-רעוואָלוץ. פּראָפּאַגאַנדע. און דעמאָלט וועט זיך אַרויסווייזען, אַז טאַמין באַרקאָוו'ן איז פאַרשטאַרט צו אָניטירען. וואָרום אויב ער בערעכענט שוין איצט 50 פּראָצ. פון די ווייסגוואַרדייאישע לאָזונגען, וועט ער אין אַ מאָמענט פון געפאַהר גרייט זיין צו דינען דער קאָנטר-רעוואָלוציע אויף אַלע 100 פּראָצ.

פאַר דער גאַנצער צייט פון דער רעוואָלוציע שרייבט סאָסנאָווסקי — האָט דער אַנטיסעמיטיזם אַזוי נישט אויסגעבדוינגען אין דער פּאַרטיי און אין קאָמסאָמאָל ווי איצט. מיט וואָס דאָס דערקלערט זיך — דאָס איז אַן אַנדער פראַגע. נאָר דער פאַקט גופא בלייבט אַ פאַקט און אָבלייקענען איהם איז אוממעגליך.

די אַנטיסעמיטען אין דער פּאַרטיי פיהרען זיך דערוויל איינגעהאַלטען נאָר אין פאַל פון אַן ערנסטער מלחמה-צוזאַמענשטויס וועלען זיי ווערען געפעהרליכער פון אָפענע ווייסגוואַרדייער, ווייל זיי וועלען קאָרומפּירען די קאָמוניסטישע רייהען פון אינווייניג, געבענדיג מאַטעריאַל פאַר דער קאָנטר-רעוואָלוציע פון דעם מאַכנאָ און קראַניטשאַרט-שניט.

סאָסנאָווסקי האַלט, אַז אויסער דעם קאַמף, וואָס עס ווערט געפיהרט געגען אַנטיסעמיטיזם אין דער געוועהנליכער פּראָפּאַגאַנדע, איז איצט נאָך נויטיג אָנצוהויבען אַ ספּעציעלען קאַמף געגען אַפענע און פאַרבאָרגענע אַנטיסעמיטיזם אין דער קאָמוניסטישער פּאַרטיי. (יט"א)

דער קירכען-קאָנגרעס אין מאַרבורג

און די מיסיאָן-טעטיגקייט צווישען יודען.

מאַרבורג. (י.ט.אַ.) פון 19-טען ביז דעם 23-טען סעפּטעמבער וועט אין מאַרבורג אָבגעהאַלטען ווערען דער אינטערנאַציאָנאַלער לוטעראַנישער קירכען-קאָנגרעס. אין פּראָגראַם פון קאָנגרעס איז אויך פאָראויסגעזעהען אַ רעפעראַט פון לייטער פון דער יודישער מיסיאָן-טעטיגקייט אויף דער טעמע „דאָס היינטיגע יודענטום און דאָס עוואַנגעליום".

ווי די נאַציאָנאַליסטען טרייבען די אַנטי-שחיטה פּראָפּאַגאַנדע.

בערלין. (י.ט.א.) די דייטש-נאַציאָנאַליסטישע פּרעסע טיילט מיט, אַז עס קורסירען פאָלגענדע ליסטעס, וועלכע די לעזער דאַרפען פאַרזעהן מיט זייערע אונטערשריפטען: צום דייטשען רייכסטאַג. דער דייטשער רייכסטאַג זאָל אָננעמען פאָלגענדען געזעץ:

פּאַר. 1) אין דייטשלאַנד ווערט פאַרבאָטען שעכטען בהמות.

פּאַר. 2) די שולדיגע אין עובר זיין אויף דעם געזעץ ווערען בעשטראָפט מיט 10.000 מאַרק געלד-שטראָף און אין נעוויסע פאַלען אויף 3 ביז 5 יאָהר תּפיסה.

פּאַר. 3) דאָס געזעץ טרעט אַריין תּיכּף אין קראַפט.

אין'ם קוראָרט מאַריענבאַד.

50 פּראָצענט יודען און 50 פּראָצענט יודענעס.—דעם גערער רבי'נ'ס אָפּפאָר.—די געשיכטע פון דער קהלה קוטענפּלאַן ביי מאַריענבאַד.—ווי מען פּראַוועט דאָרט קבלת שבת.—דער בעשט"ס מקוה אין ראָנספערג.—דר. חיים זשיטלאָווסקי אין מאַריענבאַד.

שוין יאָהרען-לאַנג איז מאַריענבאַד נישט אַזוי איבערפולט געווען, ווי דאָס יאָהר. יעדע „אומה ולשון" איז דאָ פאַרטרעטען, אַפילו אַ'אינדישער פּרינץ האָט דאָס יאָהר נישט געפעהלט. דער גרעסטער טייל פון די געסט איז מאחינו בני ישראל, דערהויפּט פּויליש. מ'לך האָט אַפילו געזאָגט, אַז ס'איז נאָר פאַרהאַן אין מאַריענבאַד 50 פּראָצענט יודען, די אַנדערע 50 פּראָצענט זענען יודענעס... אין יעדען ווינקעלע שמעקט מיט יודישקייט, למשל, האָטעל „נאַציאָנאַל". אויב אַ פרעמדער קומט אַהין — וועט ער זיין זיכער, אַז דאָ ווערט אָבגעהאַלטען אַ רבנים קאָנגרעס. איבער 100 רבנים זענען איצט פאַרהאַן אין מאַריענבאַד. דער שבת ווערט דאָ אפשר געפייערט שעהנער, ווי אין אַן אמת יודיש שטעטעל.

אַ גרויסען רושם האָט דאָ געמאַכט דאָס אָנקומען פון'ם גערער רבין. בכלל האָט מען דעם גערער רבין ווייניג געזעהן, אַחוץ, וואָס קרום 5 פּראָצענט

אַלעגט ער גיין שפּאַצירען. אויך האָט מען איהם קיין איינציג מאָל נישט געזעהן ביים ברונעם. פאַר'ן אָוועקפאָהרען בין איך געווען ביים רבין. דעם ערשטען האָב איך געזעהן דעם גבאי, ר' איטשע ברוגמס, ר' איטשע, וועלכער איז חוץ גבאי, אויך דער „קאָך-שעף", האָט געמאַכט פיש, קאָכענדיג זיי אויף אַ פּרימוס מאַשינקע. איידער כ'בין צום רבין אַריינגעלאָזט געוואָרען, האָב איך גערעדט מיט זיין זון ר' מאיר. איך האָב איהם געפרעגט, צי ס'איז אמת, די ידיעה פון אַ וואַרשעווער צייטונג, אַז ר' איטשע מאיר לעווין איז געקומען קיין מאַריענבאַד אין אַ פּאָליטישער שליחות? ער האָט מיר געזאָגט, אַז קיין שום קאָנפערענצען זענען נישט

אָבגעהאַלטען געוואָרען, און ר' דער רבי, סיי ר' איטשע מאיר לעווין-זענען געקומען בלויז צוליב קור. בעת דער רבי איז אָוועקגעפאָהרען, און אַ גרויסער עולם יודען האָבען דעם רבין בעגלייט צו דער באַהן, האָבען אַלע בעאַמטע אין דער באַהן-קאָמענדאַנטור באַגלייט מיט יראת-הכּבוד סאַלוטירט. אַלע האָבען זיי דעם גערער רבין בעטראַכט מיט נייגעריגקייט און דרך-ארץ צוגלייך.

* * *

איידער די באַהן פאָרט אַריין קיין מאַריענבאַד, בלייבט זי שטיין ביי אַ סטאַנציע קוטענפּלאַן.

אָט דאָס דאָרף קוטענפּלאַן, וואָס איז אויסגעפוצט, ווי אַ יודיש כּלה מיידעל ערב-שבת, האָט אַמאָל געהאַט אַ גרויסע יודישע קהלה מיט אַ שיינער שול און אַ בית-החיים. צוריק מיט 60 יאָהר איז קוטענפּלאַן דורך אַ שריפה ח"וב געוואָרען און די קהלה, וועלכע עקזיסטירט שוין מעהר ווי 500 יאָהר, איז אַזוי פאַרקלענערט געוואָרען, אַז איצט בעשטעהט זי פון 18 מיטגלידער. ווען איך האָב געפרעגט דעם ראַבינער ה' שטערן ווי איז עס מעגליך, אַז די פאַר יודען זאָלען אויסהאַלטען אַ קהלה, האָט ער מיר דערצעהלט פאָלגענדע געשיכטע:

דער גראַף פון קוטענפּלאַן, אַ רייכס-דייטשער גראַף מיט'ן נאָמען בערכהיים פלעגט אָפט בעזוכען די שול, הערען די דרשות פון'ם רב, די תּפילות פון'ם חזן, און פלעגט נישט קענען זיך אָפּלויבען פון זיין קהלה. נאָך דער שריפה ווען כמעט אַלע יודען האָבען אויסגעוואַנדערט, האָבען די איבערגעבליבענע נישט געהאַט אויף קיין געמיינדע-הצטרכות'ן. ווען דער גראַף האָט זיך דאָס דערוואוסט, האָט ער געמאַכט פאַר די יודען אַ „שטיפטונג" פון 12 טויזענד גולדען (24 טויזענד עסטרייכישע פאַר-מלחמה'דיגע קראָנען), כּדי צו האַלטען אַ שטענדיגען ראַבינער אין דער געמיינדע און יעדע וואָך אָפּצוהאַלטען „נאַ-שעסדינסט" ווי אַמאָל. ווייטער בעקומט דער ראַבינער יעדע 3 חדשים פון דעם גראַפס בודזשעט 60 קר. ער בעקומט אויך האָלץ, קוילען און אַפילו לעבענסמיטעל. אויב אַ ראַבינער ווערט אויפגענומען אָדער אָפּגעזאָגט, קאָן עס זיין נאָר מיט דער הסכּמה פונ'ם גראַף. די שטיפטונג איז „עד סוף כּל הדורות".

אין דער קהלה האָב איך בייגעוואוינט קבלת-שבת. ווען כ'בין געקומען צום דאַווענען, האָט מען שוין געהאַלטען ביי „לכה דודי". מיט מיר צוזאַמען זענען געווען קוים 9 מענשען, פונדעסטוועגען האָט מען געזאָגט „קדיש", „ברכו" א. א. וו. נאָכ'ן דאַווענען האָט מען געזאָגט „גוט שבת" און דער ראש-הקהל איז צוגעגאַנגען צום עמוד און האָט .. פאַרלאָשען די ליכט!!! אַרויסגעהענדיג פון שול, האָט זיך יעדערער אָנגעצונדען זיין סיגאַר, אַפילו גערעדט מיט'ן רב וועגען יודישקייט, זיך ליב מיט אונז געזעגענט און דאַן איז דער רב מיט מיר אין אַנ'אויטאָ איינגעשטיגען. איצט — האָט געזאָגט דער רב, פאָר איך דאַווענען פאַר מיר אַליין. כ'האָב איך נאָר דערפאַר מיטגענומען, כּדי איהר זאָלט זעהן, וואָס פאַר אַ בעלי-הבתים איך האָב!

אָט אַזאַ „יודישקייט" פאַרמאָגט די קהלה קוטענפּלאַן ביי מאַריענבאַד.

* * *

ראָנספערג, וואָס ליגט אין בערך 3–4 שעה מיט'ן אויטאָ פון מאַריענבאַד — מיט דער באַן פאָהרט מען איבער אַ האַלבען טאָג, — איז איצט געוואָרען דער טאָג-געשפּרעך פון אַלע מאַריענבאַדער געסט. יעדען טאָג געהען אַ קאָל-כע אויטאָס אַהין. ראָנספערג, וואָס איז האַלב דאָרף, האַלב שטאָט, האָט אויך אַ יודישע געמיינדע. ווי אין גאַנץ בעמען, אַזוי איז אויך דאָרט אַמאָל געווען אַ גרויסער יודישער קבוץ און צווישען אַלע יודיש-רעליגיעזע אַנשטאַלטען, איז אויך געווען דאָרט אַ מקוה, וועלכע איז אין די לעצטע יאָהרען כמעט נישט בענוצט געוואָרען. פּראַקטיקאַ'ען איז אָבער אַהין אַרויסגעקומען אַ נייער רב, וועלכער האָט צווי-

(ווייטער זעה 6 טע זייט).

יעדער פּאָלקסבלאַט
15 סעפּטעמבער 1927.

דאָס לאָדזשער פֿאָלקסבלאַט

יעדער פּאָלקסבלאַט
15 סעפּטעמבער 1927.

15 דאָנערשטאָג יח אלול תרפ"ז	סעפּטעמבער זון-אויפגאַנג 5 08 זון-אונטערגאַנג 5 54 לענג פון טאָג. 12, 13

יאהרגאַנג 1909.
היינט הויבט זיך אָן די רעגיסטראַציע.

היינט דאַרפען זיך שטעלען צו דער מיליטער-רעגיסטראַציע אויף טראָגוג-טאַ 10 די יונגעלייט, וועלכע זענען געבוירען אין יאָהר 1909, וועמענס פאַמיליען-נעמען ס'הויבען זיך אָן מיט די אותיות: A, B, C, D, E, F, G און וועלכע וואוינען אויפ'ן שטח פון 1 טען קאָמיסאַריאַט.

מאָרגען – H, CH, I, J, K, L, Ł.

די רעגיסטראַציע קומט פאָר פון 8 פריה ביז 3 נ. מ.

היינט לעצטע זיצונג פון שטאָדט-ראַט.
קיין שום פּראַקטיש חיל נישט קומען.

(ס) צו דער היינטיגער זיצונג פון שטאָדט-ראַט וועט וואַהרשיינליך נישט קומען קיין שום פּראַקציע, ווייל סיי די לינקע, סיי די רעכטע, האַלטען די זיצונג פאַר אַ דעמאָנסטראַציווע און – איבעריגע. ס'וועלען בלויז קומען די „נ. פּ. ר." און אונפּאַרטייאישע ראַט-מענער.

פּייערלעשער
פון גאַנצען קרייז קומען ווענטאָג קיין לאָדז.

(–) היינטיגען זונטאָג קומט פאָר אין לאָדז אַ צוזאַמענפאָהר פון די פּייערלעשער פון לאָדזער קרייז.

ס'איז פאָרגעזעהן אַ רייך פּראָגראַם פון איבונגען, אָרקעסטער-אַרויסטריטען א. ד. גל.

פּערזענליכעס.

קיין לאָדז זענען צוריקגעקומען פון באַזעל די דעלעגאַטען צום ציוניסטי-שען קאָנגרעס: דעפּ. ד"ר ראָזענבלאַט, דעפּ. משה העלמאַן און לאָוויק אַלעק-סאַנדער יאָסעל.

בעפאַלען
און צושלאָגען.

(§) אויף טפּעצעראָווע גאַס זענען אונ-בעקאַנטע פּערזאָנען באַפאַלען דעם פּערביינעהענדען שמחה גאָלדבערג און איהם שטאַרק צושלאָגען.

די אָנפאַלער זענען אַנטלאָפען.

5,000 זלאָטעס
צוגע'גנב'עט.

(§) די דינסט ערנאַ פּלאָט האָט בע-גנב'עט איהרע אַרבייטס געבער ראַדושי-שעווסקי אויף קאָפּערניקאַ 43. די דינסט איז אַנטלאָפען און מיטגענומען מיט זיך פון דער שאַנק 5000 זלאָטעס.

אין די אַפּטייקען.
היינטיגע נאַכט-דיזשורען.

(§) היינט דיזשורירען ביינאַכט פאָל-גענדע אַפּטייקען: וואוישיצקי (נאַ-פּיורקאָווסקאַ 27); דאַניעלעצקי (פּיעט-ריקאָווער 127); אילניצקי (וואָלטשאַ-סקאַ 37); לינגוועבער (פריהייטס פּלאַץ 2); האַרטמאַן (מלינאַרסקאַ 1); קאָהאַ-נע (אַלעקסאַנדער-גאַס 80).

Dr. med. H. LUBICZ
צעגעלניאַנאַ 43, טעל. 41-82
װענעריאָלאָג. פאַר הויט, װענערישע און פּאָ-
מער-װאַריע קראַנקהייטן. סעפּ
ביס פּאָלינאַקוטער-לאָמפּען (קוואַרץ-אויטאַשעל)
עמט אָן פון 8—10 און פון 5—8 אָוונט.

בעקערייען שוין נאָרמאַל טעטיג
נעכטיגע קאָנפערענץ אין דער וואָיעוואָדזטווע.—
דער פּרייז פון ברויט איז געבליבען ווי געווען.

(:) נעכטען זענען געקומען קיין לאָדז פאָרשטעהער פון די יודישע און פּוילישע בעקער-צענטראַלעס, כּדי אין לאָדז צו ליקווידירען דעם סכסוך צווי-שען די בעקער-מייסטער און דעם מאַגיסטראַט וועגען דעם פּרייז פון ברויט.

אין צוזאַמענהאַנג דערמיט איז נעכ-טען פאָרגעקומען אין דער וואָיע-וואָדזטווע אַ קאָנפערענץ מיט'ן אָנטייל פון וויצע-וואָיעוואָדע לעוויצקי, פאָר-שטעהער פון מאַגיסטראַט און פון די בעקער-מייסטער.

דער וויצע וואָיעוואָדע לעוויצקי האָט אין זיין רעדע ערקלערט, אַז דער „שטרייק" פון די בעקער-מייסטער וועט צו גאָרנישט דערפיהרען, ווייל די וואָ-יעוואָדזטווע קען נישט ענדערען דעם בעשלוס פון דער פּרייזען קאָמיסיע, וועלכע האָט אויסגעאַרבייט אַ טאַריף אויף ברויט. די בעקער-מייסטער דאַר-פען דעריבער תּיכף צוטרעטען צו דער אַרבייט און גלייכצייטיג זיך ווענדען מיט אַ בקשה צו דער וואָיעוואָדזטווע, אַז די פּרייז-קאָמיסיע זאָל נאָכאַמאָל בעטראַכ-טען די פראַגע. בעת'ן שטרייק קען וועגען דעם קיין רייד נישט זיין.

די פאָרשטעהער פון די בעקער-מייסטער האָבען שאַרף קריטיקירט דעם אַרויסגעגעבענעם פּרייז-קוראַנט פון דער קאָמיסיע אָבער זיי האָבען מסכּים גע-ווען פון היינט אָן אָנצוהויבען אויס-באַקען ברויט, אָנגעבענדיג גלייכצייטיג אין דער וואָיעוואָדזטווע אַ ביטע ווע-גען ענדערען די פּרייזען. די בעקער-מייסטער, פון זייער זייט, וועלען דער קאָמיסיע צושטעלען די בעהעריגע קאַל-קולאַציע.

דערמיט איז די קאָנפערענץ פאַרענ-דיגט געוואָרען און פון היינט אָן ווע-לען שוין די בעקערייען אויסבאַקען נאָרמאַל ברויט. דער פּרייז בלייבט דערוועלבער ווי פריהער.

אַרבייטער-הייזער ווערען געבויט אין כאָיני.

(§) צוערנכטען איז פאָרגעקומען אַ בעראַטונג פון די איניציאַטאָרען, וועלכע בויען אין לאָדז אַרבייטער-היי-זער אין כאָיני.

אויף דער בעראַטונג איז בעקאַנט-געמאַכט געוואָרען, אַז כּדי צו העלפען דעם בוי-קאָאָפּעראַטיוו האָבען: דער לאָדזער מאַגיסטראַט, דאָס קריגס-מי-ניסטעריום אין דער פּערזאָן פון דער ווידזעווער מאַנופאַקטור אָסקאַר קאָהן בעשלאָסען צו שענקען גרעסערע ערד-שטחים אין כאָיני, וואו די דערמאָנטע פּערמאָנען ערד.

ס'איז פאָרגעזעהן, אַז די אַרבייטער-הייזער וועלען פאַרטיג ווערען אין 3 יאָהר אַרום; דאָרט וועט אויפגעבויט ווערען אַ גאַנצע אַרבייטער-קאָלאָניע.

מי ומי היושבים?
ווער זענען די פאָרזיצערס אין די וואַהל-הרייזען?

(–) דער וואַהל-קאָמיסאַר ריכטער זאַבאָראָווסקי האָט בעשטימט אַלס פאָר-זיצער פון די וואַהל-קרייזען פאָלגענדע לאָדזער בירגער:

שולאַדאַ זענאָביוש, גאָלדענבערג אַרקאַדיוש, טיעלע עמיל, מאַטושעווסקי טשעסלאַוו, פרענקעל יאַקוב, דיטריך ראָמאַן, קאַמיניאַק סט., קאָפּשאַראָווסקי טשעסלאַוו, פּאָגאָרזשעלסקי הענריק סוליגאַ וול., גורביאַק יוזעף, ביגע הו גאָן, פּאַקראַנט טעאָדאָר, באַראָווסקי סטעפאַן, ליבראַך איגנאַצי, סאָלאָמשי-סקי אַנטאָני, בראָן יאַן, עקערט וול., האַראַש יוזעף, מאַרטינקאַ סט. מיראַבעל אדאַם, פּרושקאָווסקי יוזעף, קעשטשינ-סקי ראַמוּאַלד, מיכאַלסקי פר., שמשאַר-בינסקי עדוו., יאַסישעמבסקי טאַד., קאָנאַפּקאַ יוזעף, מושינסקי יוליאַן, וואַש יאַן, קאָפּוס אַלעקס., וויאַנזאָווסקי אי-זידאָר, טשעלשינסקי לודוויק, זשישקאַ ראָמאַן, פּאָפּרוס פר., ברילאַק סט., קאָזשעלסקי וול., פּאָגלובגאַ לוציאַ, וואָראָנסקי וול., ליפּסקי יוזעף, שאַראַ-גראָדער סעוו., מאַראָווסקי יוליאַן, פּי-מיעניעצקי אַלעקס., גערטש יוזעף, שטראָכמאַן גושטאַוו, שפּייפּער רי-שאַרד, פרידמאַן זיגמונד, פרידריכע-וויטש אדאַם, גיעמיראָווסקי מיעטש., פּריזע אָסקאַר, קאָלאָווסקי וואַצלאַוו, סטאָפּאַשינסק סט., זשעלינסקי מיעטש., האַרצבערג העגריק, בלאַשטשינסקי עאוו., ראַשקאָווסקי וול., פּאָקטשינסקי וויק-טאָר, סטזשעלטשינסקי לאָגגין, שמיאַ-לאָווסקי אַלפרעד, יאַסטשעמבסקי יוליוש, קאָשעליק וואַצלאַוו, קאָן הירש-יאַקוב, אָלשעווסקי יוזעף, אַלבראַמסקי אַגם., פּאָלאַק אַנטאָני, קלודקאָווסקי יוזעף, מישקאָראָווסקי עאוג., מאַרטינקאַ אַלעקס. לוטשינסקי יוזעף, סלאָווינסקי ראַמואַלד, גערטנער בערנאַרד, עלמריך זיגמונט, וואָווזשעצקי לעאָן, וועגנער פר., בזשע-מינסקי אַנטאָני, ראָווינסקי יאַן, הער-מאַנס אַלפינס, סטאָלאָווסקי העגריק, קושיקאָנאָווסקי וול., קאָוואַלטשאַק רודאָלף, יאַבלקאָווסקי יוזעף, ווילעצקי מאַרצעלי, סאַשינסקי אדאַם, קאַראַפּייטש עאוג., יאַראָמשינסקי אדאַם, מאַריאַנסקי אַשרע-דעק-ה., מאַדער לודוויק, פּאָולאַק סטע-פאַן, קישמישיאַן יוזעף, קעמפּטוסקי העגריק, וואָרוושינקאָווסקי יאַן, לאַדעוו-סקי מיעטש., צאַנעל אַנטאָני, זעיער עאוג., דר. בערקאָוויטש העגריק, דד. גאַצקי וול. האָלאָס לודוויק, דאָמאַנסקי סילוו. נאַליצקי וואַצלאַוו, משערניכאָוו-סקי יוזעף, ראַכוואַלסקי יוזעף, אַשיביל-סקי באָניפאַצי, טומסקי קאַז., גוטמאַיער זיגמונט, מאָסקווע יאַן, קראַכולעץ זיגם., דאַווידסאָן וואַצלאַוו, גורני קאַנוט., ראַראָשעוויטש יאַן, דיסבערגער וול., סעמבראַט מיעטש., באַרוצקי מאָוריצי, יאַבערגער באָלעסלאַוו, וואָזשינסקי קאַנוט. קאַשמאַרעק אַנדזשעי, וויזשני-קעוויטש זיגמונט, מאַשינסקי עראַזם., מאַרטינאָווסקי העגריק, סאָלם וויטאָלד, הערמאַן סטעפ., שידלאָווסקי יוזעף, קריכאָווסקי טאַדעאוש, קאָשעפער וול., גזשעקאָס פר., סקאָסישעווסקי יאַן, וויל-קאָווסקי באָלעסלאַוו, טיעווסקי סטעפאַן, שידלאָווסקי אַנטאָני, שניעגאָצקי יוזעף, לאָוויצקי פּיאָטר, קנאָפּיק זדזשיסלאַוו, בראָן זדזשיסלאַוו, קראַוזע כסטעפאַן, דאַניעלעוויטש פּיאָטר, איזע. פּנעפּטעק כאָנג., שיקאָרסקי סט., קערסקי וואַצ-לאַוו, פּאָוולאַק מיכאַל, שמיאַלאָווסקי עדוואַרד, האָלאַנסקי יאַן, סאַינסקי זדזשיסלאַוו, פּאָדריק רודאָלף, לוטראַ-שינסקי, אַלעקס, וואַיאַקאָווסקי ראַימונד, קאָפּאַטשעווסקי יאַן, קאָזשוכאָווסקי טאַ-דעאוש, מיכאַלטשעווסקי בראָניסלאַוו, יורקאָווסקי סטעפאַן, סאָלצבערג סט., קיאַמאַן אדאַם, מאַרקאָווסקי יאַן, קאָס-טאַצקי פעליקס, ראָש יאַן, שער סט., סיעניעוויצקי פר., שווינגעצקי וול., קוביאַק יוזעף, יאַנוצקי יוזעף, מיקאָש אדאַם, פּעלצין אדאַם, ליפּינסקי טאַדע-אוש, קאָוויעסקי זב., מאַלאַטשקעוויטש עריק, משווינשינסקי אַלפאָנס, זשאַ-ביצקי וואַצלאַוו, שימיראָווא אירענע, וואָנזשיק יוזעף, מאָיע פּיליפּ, באָריס-לאָווסקי צענאָריוש, מאַגדעצקי סטאַ-סלאַוו, רישדאָרף אַנטאָני, קלעק וואַצ-לאַוו, זאַברילין ניקטאָר, יאַשיאַנאָווסקי עדוו., ראַשאַק פר., האַרבאַצקי אַנטאָני, שאָקאָלסקי מאַריאַן, זאַלעווסקי פר., שילמאַן וואַצלאַוו, באַנדיקאָווסקי יאַן, באָגודאַ סט., גאָלדבלום אַנטאָני, אַדיפּיעט אַנטאָני, דר. גראַבאָווסקי אַלבין, מיכטעהאָלק סעווערין, שניידער וול., מאַליצקי יול., איליניטש טשעסלאַוו, וואַיטשעכאָווסקי אַלעקס., אַרגעלאַר יול-יוש, פּייגבערג יוזעף, לישקאָווסקי יאַן, זאַיקאָווסקי וואַצלאַוו, קאַפּסקי באַל., מאַרקעוויטש וול., גזשעשקאָווסקי פר., זשוּבינסקי לודוויק, פּיוטשיניאַק יאַן און סוראָוויטש אַנטאָני.

אונזערע מארישקע'ס.
וואָס עס טוט אַ דינסט וואָס „דאַרף" חתונה-האָבען...

(§) די דינסט וולאַדיסלאַווע קאַמינ-סקאַ האָט ביי איהר אַרבייטס-געבער, דעם פאַבריקאַנט אָטאָ האַנ צוגע-גנב'עט 334 דאָלאַר און עטליכע הונ-דערט פאַר זיידענע זאַכען און אַ-שלאָפען.

נעכטען האָט מען די דינסט-גנב'טע געכאַפּט און אַרעסטירט. זי פאַרענטפערט זיך, אַז זי האָט געמוזט האָבען געלד, ווייל... זי דאַרף חתונה האָבען.

מ'אַרבייט שוין אויף די נייע שטייערן
ס'ווערט פאָרגעזעהן די צאָהל עקזעקוציעס.

(§) אין די לאָדזער פינאַנץ אַמטען ווערט איצט פאָרענדיגט דאָס אָפּשאַ-צען די שטייערן פאַר'ן יאָהר 1927 כּדי די אַרבייט זאָל צוגעהן שנעל, ווערען געאַרבייט נאָכט-שיכטען.

ווי מ'טיילט מיט פון די פינאַנץ-אַמ-טען פליסען אין די לעצטע חדשים איין זעהר קליינע סומעס פאַר שטייער. אין צוזאַמענהאַנג דערמיט, האָט די העכערע פינאַנץ-מאַכט בעשלאָסען צו פאַרשטאַרקען די עקזעקוציעס.

ריין מוז זיין!
100 פּראָטאָקאָלען פאַר אומרייַנקייט אין משך פון נעכטיגען טאָג

(§) נעכטען איז ביים לאָדזער פּאָלי-צײַ-קאָמענדאַנט ניעדזיעלסקי פאָרגע-קומען אַ פערזאַמלונג פון אַלע פּאָליצײַ-אָפיצירען און לייטער'ס פון די קאָמי-סאַריאַטען.

דער פּאָליצײַ-קאָמענדאַנט האָט אַרויסגעגעבען אינסטרוקציעס וועגען קאַמף געגען אומרייַנקייט און צו דעם צוועק איז די פּושאַדקאָוויקעס אַרויס-געגעבען געוואָרען קוויטערען צו 5 און 10 זלאָטעס.

נאָך נעכטען איז די פּאָליצײַ צוגע-טראָטען צו מאַכען פּראָטאָקאָלען פאַר אומרייַנקייט און אין משך פון נעכטי-טאָג זענען געמאַכט געוואָרען איבער 100 פּראָטאָקאָלען.

ראַדיאָ.
היינטיגער פּראָגראַם.
וואַרשאַ.

12.00 – קאָמוניקאַטען, צייט-סיגנאַל.

3.00 – ווירטשאַפטליכע און מע-טעראָלאָגישע קאָמוניקאַטען.

5 25 – איבערזיכט איבער די נייעס-טע אויסגאַבען.

5.50 – „איצטיגער צושטאַנד פון איקראַינער פאָלק" פאָרלעזונג.

6 00 – איבער'ן פּראָגראַם און קאָמו-ניקאַטען.

7.15 – טראַנסמיסיע פון „גאַסטראָ-נאָמיע".

8.00 – לאַנדווירטשאַפטס קאָמוניקאַט.

8.30 – אָווענט-קאָנצערט פאָרלע-זונג: „דאַנסע און מוזיק".

10 00 – לופט-פליאָט-מעטעראָלאָגי-שער קאָמוניקאַט, צייט-סיגנאַל, קאָמו-ניקאַטען פון פּ.א.ט., פּאָליצײַ-קאָמוניקאַט.

איבערזיכט פון אָנגער'ס.

די פּאָליציאַיש-מיליטערישע ביוראָ ביים מאַגיסטראַט מעלדעט, די פּער-אינטערעסירטע פערד-בעזיצער, אַז פון 19. אָן וועט אין לאָדז פאָרקומען אַן איבערזיכט פון אָנגער'ס.

דעם 19-טען – פון 1. און 2. קאָמי-סאַריאַט; דעם 20. – 3. קאָמיסאַריאַט; 21. – 4. 5. און 6. קאָמיסאַריאַט; 22.– 8. און 9. קאָמיסאַריאַט; 23. – 9. 10. און 11. קאָמיסאַריאַט; 24. – 12. 13. און 14. קאָמיסאַריאַט.

פון „תּומכי אורחים".

אויף דער קאָנסטיטואירונגס-זיצונג פון דער פערוואַלטונג פון „תּומכי אורחים" זענען די אַמטען פאַרטיילט געוואָרען אויף פאָלגענדען אופן: וואָלף מאַרקוסטפעלד (פּרעזעס), מ. בערגער – וויצע-פּרעזעס, מ. מיזעס – וויצע-פּרע-זעס, ל. ליוזעראָוויטש – סעקרעטאַר, ב. רוטאַק – קאַסירער.

אין דער פערוואַלטונג: מ. גרינבערג, י. ליכטענשטיין, ש. אָפּאָטשינסקי, צ. האַכענבערג, קאַגר, יחיאל ענגעל, ל. ראָזענטאַהל, א. י. לענגאַ. רעוויז.-קאָמיסיע: א. שוואַרצענבערג, יוסף סי-שעק, מרדכי ליפּקאָוויטש. קאַנד.: מ. בערקהאָלץ, ל. זיסמאַנאַק.

ווי מען טיילט אונז מיט ווערט שוין אויף דעם קומענדיגען שבת גע-עפענט די קיך פון דער געזעלש „תּומכי-אורחים".

אין דער קאַנצעלאַריע פון דער דאָ-זיגער געזעלשאַפט ווערען שוין אָנגע-נומען איינשרייבונגען אויף די בחור'-דיגע מיטאָגען.

וואַהל-מיטינגען פון „פּועלי-ציון"

נעכטען האָט דער יודישער אַרבײַ-טער-וואַהל-קאָמיטעט „פּועלי-ציון" איינ-געאָרדענט אַ גרויסען וואַהל-מיטינג אין טעאַטער „סקאַלאַ". צוליב דעם גרוי-סען ווילכער-עולם האָבען די איינאָר-דנער געמאַכט אַ צווייטען מיטינג אין קאָרידאָר.

אויף ביידע מיטינגען זענען אָנגענו-מען געוואָרען רעזאָלוציעס צו שטימען פאַר'ן יודישען אַרבייטער וואַהל-קאָמי-טעט „פּועלי-ציון".

אַ טאַבאַק-שמוגלער.

(ס) די לאָדזער פּאָליצײַ האָט אַרעס-טירט אויפ'ן וואָקזאַל אַ געוויסען סטאַ-ניסלאַוו יאַניצקי, וועלכער ווערט בעשול-דיגט אין פאַרנעהמען זיך מיט טאַבאַק-שמוג-געל.

Dr PRYBULSKI
זאַוואַדזקאַ 1, טעלעפאָן 38-25
צוריקגעקעהרט.
װענערישע און האַר - הויט - קראַנקהייטען,
װעגער-שװאַכע, בעהאַנדלונג מיט קװאַרץ-ליכט
(קוואַרץ-אויטאָשעל). רענטגען-שטראַהלען.
נעמט אָן פון 9—1 און פון 4—8 אָװענד
דאַמען: פון 4—5 נאָכם.
ספּעציעלער װאַרטע-זאַל פאַר פרויען.

סוף פון די מזרח־יאריד'ן.

לאדזשער מאנופאקטור האט מען ווייניג געקויפט.

(ס) היינט ווערען אין לעמבערג גע־שלאסען די מזרח־יאריד'ן. אויף די מזרח יאריד'ן אין לעמבערג האבען פון די לאדזשער פאבריקען בלויז אן סוח־שטעלער זייערע סחורות די פירמעס: שיידלער און גראהמאן, פאזנאנסקי, בייער און קרושע און ענדער.

לויט די פארהאנענע ידיעות, האבען אבער די לאדזשער פירמעס געמאכט אין לעמבערג זעהר קליינע טראנזאקציעס און צוזאמענהאנג מיט'ן פארענדיגען די מזרח־יאריד'ן גייט היינט אפ קיין לעמבערג דער לעצטער פארטרעטער פון לאדז.

לאדזשער סוחרים

געגען א מאראטאריום פאר מזרח־גאליציען.

(ס) אין די סוחרישע קרייזען האט ארויסגערופען א באאונרואיגונג דער פאקט, וואס די מזרח־גאליציאנער סוחרים באמיהען זיך ביי דער רעגירונג וועגען א ווערקסעל־מאראטאריום פאר די גע־געגנדען, וועלכע האבען געליטען צוליב דער פארפליצונג.

אין די לאדזשער סוחרישע קרייזען האלט מען אז א מאראטאריום פאר א זעהר געפעהרליכען שריט, ווייל דאס וועלט אנגעמאכט א כאאס אין דער מסחר־וועלט.

קראנקען־קאסע

פערגרעסערט די צאהל ארדינאציע־שעה'ן.

(ב) אויף דער לעצטער זיצונג פון דער קראנקען־קאסע־פערוואלטונג איז באשלאסען געווארען צו העכערן אויף 10 פראצענט (ד. ה. אויף 60 שעה) די צאהל ארדינאציע־שעה'ן פון די אמ־בולאטאריעס, צוליב דעם, וואס די צאהל קראנקע האט זיך אין לאדז בע־דייטענד פערגרעסערט.

בעראטונגען וועגען א יודישען קינסטלערישען טעאטער אין לאדז

(–) די טעג איז פארגעקומען א בעראטונג וועגען שאפען א יודישען קינסטלערישען טעאטער אין לאדז. אויף דער בעראטונג האבען אנטייל־גענומען א רייה פערזאנען, וועלכע די פראגע פון א יודישען טעאטער אין לאדז איז זייער נאהענט און ווילען אויף דעם געביט אנהויבען א ענערגישע טעטיגקייט.

נאך א לענגערער דיסקוסיע איז אויסגעוועהלט געווארען א ציי־ווייליגער קאמיטעט, וועלכער בעשטעהט פון פאלגענדע פערזאנען:

ר. טימארקין, א. קאן, ד"ר פריבול־סקי, ד"ר קרויש, אדוו. ווייצמאן, ש. איידעלמאן, משה בראדערזאן, מ. שט־דער, י. ראזענטאל און י. ראזענבערג.

זאל פילהארמאניע, נארוטאוויטשא 20

לעצטע 7 פארשטעלונגען פון
אננא און היימאן יאקובאוויטש
פון זומער־סעזאן.

פרייטאג, דעם 16 טעאמ. 9 אין אוונד
מינקע די דינסטמויד
לעבענסבילדער אין 4 אקטען מיט געזאנג און טענץ פון ל. קאברין, רעזשיסירט דורך היימאן יאקובאוויטש. די הויפט־ראלען: „מינקע"—אננא יאקובאוויטש; „ד"ר רובין"—היימאן יאקובאוויטש.

שבת, 3.30 נאכמיטאג צו ביליגע פרייזן
„סוזי ברעך"
לעבענסבילדער אין 4 אקטען מיט געזאנג און טענץ, רעזשי: היימאן יאקובאוויטש. הויפט־ראלן: סוזי—אננא יאקובאוויטש; ד"ר ערדלשטאם—היימאן יאקובאוויטש

שבת, ד. 17 9 אין אווענד
חאנטשע אין אמעריקא
אין 4 אקטען מיט געזאנג און טענץ פון ראקאוו, רעזשי: היימאן יאקובאוויטש. הויפט־ראלע „חנה'טשע"—אננא יאקובאוויטש, וועלכע איז אנערקענט געווארען אין אמעריקא אלס די איינציגע חנה'טשע.

צום 20־טען מאל זונטאג, ד. 18־טן, 9 אוו.
„די גרינע כלה"
לעבענסבילדער אין 4 אקטען מיט געזאנג און טענץ פון סיגאל, רעזשיסירט דורך היימאן יאקובאוויטש. הויפט־ראלן: גאלדעלע—אנא יאקובאוויטש; וועליג—היימאן יאקובאוויטש. צו יעדען בילעט ווערט צוגע־געבען א פאטאגראפיע פון אנא און היימאן יאקובאוויטש מיט'ן קופלעט „איך וויל זיך שפילען"

מאנטאג, דעם 19־טען, 9 א זייגער אוונד גרויסע פאפולערע פארשטעלונג
פון 80 גר. ביז 250 זל.
די פוילישע חתונה
אין 10 בילדער מיט געזאנג און טענץ פון טאמאשעווסקי, רעזשיסירט דורך היימאן יאקובאוויטש. הויפט־ראלען: שיינדעלע—אנא יאקובאוויטש; יאקא, ציגיינער—היימאן יאקובאוויטש.

ס'נעמען אנטייל די ביי־אנגאזשירטע ארטיסטען פון רינגע אסתר זעה־קינא און ישראל בירנבוים ווי אויך ערויען: בעזמאן, מאכאראוויסקא, מאדערמאן. מענער: אריעל, אייזענבערג, גאלאזערסקי, האמבורגער, מאכא־ראווסקי, בייהויז, מאליאנסקי, צווייליך. מוזיקאלישע ליטונג: ל. זעלמאן. אדמיניסטראטאר: א. בעזמאן. ... הויפט־לייטער: מאכאראווסקי.

בילעטען אויף אלע פארשטעלונגען צו בעקומען אין פילהארמאניע־קאסע.

טריאומף

פון סערגעי ראדאמסקי.

נעכטען איז ביי א פול־געפאקטען פילהארמאניע־זאל פארגעקומען דער רעציטאל־קאנצערט פון דעם בעריהמ־טען זינגער סערגעי ראדאמסקי.

דער עולם צוהערער האט מיט בע־גייסטערונג אויפגענומען יעדען גע־זאנגס־נומער פון דעם פרעכטיגען זינ־גער.

אזא זיסע, לירישע, דורכדרינגליכע נגינה האבען שוין אונזערע לאדזשער מעלאמאנען לאנג נישט געהערט, און ס'וואלט זעהר געווען געוואונשען, אז דער קאנצערט זאל איבער'גע'חזר'ט ווערען.

נישקשה, מיט אזא לאדזשער, ווי ראדאמסקי האבען מיר זיך גארנישט וואס צו שעהמען!

פארלעזונג פון וויעניאווא־דלוגאשאווסקי.

היינט קומט פאר אין פילהארמאניע־זאל א פארלעזונג פון דעם באקאנטען פובליציסט רעד. ט. וויעניאווא־דלוגא־שאווסקי א. ד. ט.: „מענשען פון דער תליה".

צו דער יודישער בעפעלקע רונג אין לאדז.

(אויפרוף).

שוין רעש און שוין פינפטעל פיהרט „לינת אורחים" שוין זיין 15 יאהר זיין בעזעלשאפטליכע טעטיגקייט. „לינת אורחים" האט דורך די גאנצע צייט נישט בעקומען קיין סובסידיעס נאר מיט איי־גענע כוחות און מיט דער מיטהילף פון אייניגע פערוואלטונגס־מיטגלידער האט דער „לינת אורחים" געהאט די מעגליכקייט צו עקזיסטירען; ביז היינט „לינת אורחים" געפינט זיך יעצט אין א זעהר קריטישער לאגע און האט נישט די מעגליכקייט ווייטער צו עקזיסטירען. איצט האבען מיר בעקומען פון דער מזכם די ערלויבניש איי צוארדנען דעם 22 סעפטעמבער א בלומען־טאג. ווענ־דען מיר זיך צו אלע מיטגלידער, סימ־פאטיקער און צו אלע יודען, וואס פער־שטעהען די וויכטיגקייט פון דער עק־זיסטענץ פון אזא וויכטיגע אינסטיטוציע גיט די מעגליכקייט די בכבוד'ע צונע־וויזע אורחים צו בעקומען אויף ווייטער גענצליך אומזיסט זייער נאכלעגער, פריהשטיק און אווענדברויט.

אין נאמען פון פעריין
„לינת אורחים"
פּערעס ישעי' שמולעוויטש.

א שרפה אין פאביאניץ.

(–) אין דער אייזען פאבריק פון „וואלדמאר קרושע און קאמפ." אין פאביאניץ איז אויסגעבראכען א שרפה. דאס פייער האט פערניכטעט די גאנצע סטאליאר־אפ־טיילונג.

דער שאדען בעטרעפט 50.000 זלא־טעס.

Dr. med. H. NADEL

17 פיעטריקאווער 17

זפעצ. פון אינערליכע קראנקהייטען

צוריקגעקעהרט.

נעהמט־אן פון 4 – 6 אין אווענד

טראגישער דרייפאכיגער זעלבסט־מארד פון אווארש. טליתים־סוחר.

אין א דאך־שטיבעל פון פראנט־הויז אויף גלעווקי 47, אין ווארשא וואוינט פון כמה יאהרען דער גערער חסיד און טליתים־הענדלער אברהם אבא לעוער 33 י. א. לערער איז שוין 13 יאהר נאך דער חתונה. ער האט א פרוי און זייבע יאהרען און 2 מיידלעך און 2 יונגלעך.

נאך אין דער יוגענד איז אברהם אבא ל. געווען א נערווען־ליידענדער און ער האט זיך די נערווען געהיילט. ער פלעגט אפט בעקומען נערווען־אטאקען, וועלכע האבען איהם געטרי־בען צו זעלבסטמארד פרובען. יעדעס מאל איז אבער איהם געלונגען צו פערהיטען פון אן'אומגליק. ער איז גע־ווען לעצטענס אן'אביון און נישט גע־האט, מיט וואס צו האנדלען. ער פלעגט לעבען דערפון, וואס זיין אלטע מאמע האט בעקומען שטיצע פון די אנדערע קינדער. פון צייט צו צייט פלעגט מען צונויפזאמלען פאר איהם עטליכע גילדען צווישען בעקאנטע חסידים.

די פרוי מיט די קינדער זענען פון איהם אוועק, ווייל דורך זיין קראנק־הייט איז געווען אוממעגליך מיט איהם אויסצוקומען. שוין 3 יאהר צייט, ווי די פרוי האלט זיך אויף צוזאמען מיט די קינדער ביי איהרע עלטערן אין גער. אין א קורצער צייט איז לעווער געלעגען 8 מאל קראנק אין דער נער־ווען־אפטיילונג אין יודישען שפיטאל און אויך ערשט נישט לאנג האט מען איהם פון דארט ארויסגעשריבען.

דינסטאג פארנאכט האט לעווער אלטע מאמע געוואלט געבען לעווער'ן עסען. ער האט נישט געוואלט און בעזיגט, אז ער וועט פריהער דאווענען מנחה און מעריב. ערשט נאכ'ן דאווענען וועט ער צוריקקומען און אפעסען. די מוטער האט בעמערקט, אז דער זוהן איז עפעס שטארק צורודערט און איהר מוטער־הארץ האט פארגעפיהלט עפעס אן'אומגליק און אזוי איז טאקי געשעהען.

דער אומגליקליכער לעווער האט אויסגעטרונקען א גרויסע דאזע עסיג־זויער אין הויז־קארידאר פון צווייטען שטאק, נאכהער האט ער זיך אויפגע־האנגען אויפ'ן גארטעל, ארומבינדענדיג זיך דעם האלז מיט איין עק און צובינדענדיג דעם צווייטען עק צו דעם אייזען פון די פענסטער קראַ־טע. אזוי ווי אין דעם פענסטער פעהלט איין קראטע, איז פארהאן א געווענדעטער שפאלט פאר א דארען מענ־שען, ווי דאס איז לעווער, זיך ארויס־צושטופען דורכ'ן פענסטער און ארא־פצושפרינגען. הענגענדיג אויפ'ן גארטעל מיט'ן קערפער ארויס פון פענסטער אויפ'ן הויף, האט לעווער אונטערגע־זיבדען דעם גארטעל מיט א שווייצעלע. ווען דער גארטעל איז דורכגעברענט געווארען און זיך איבערגעריסען, איז לעווער אראפגעפאלען אויפ'ן ברוק און צובראכען דערביי דעם ליינקען פוס און די הענד צוקלאפטשעט. אין א שווערען צושטאנד איז ער אוועקגעפיהרט געווארען אין יודישען שפיטאל.

דער דרייפאכיגער זעלבסטמארד פון דעם חסידישען יוד האט אויף די יו־דישע איינוואוינער פון גלעווקער ראַ־יאן געמאכט אנ'ערשיטערנדען רושם.

טעלעגראמען.

פון סיים און סענאט.

וו א ר ש א, 14. (טעלעפאניש פון אונזער קארעספאנדענט).

– היינט האט דער סענאט־מארשא־ליק טראמפטשינסקי אפגעהאלטען א קאנפערענץ מיט דעם פראנצויזישען אמבאסאדאר לארעש.

– אויף פרייטאג איז בעשטימט א זיצונג פון סעניארען־קאנווענט פון סע־נאט.

– אין די סיים־קולוארען שמועסט מען, אז אויף דער ערשטער מאנטאג־דיגער זיצונג פון סיים וועט גערעדט ווערען נאר וועגען דער פראגע פון זעלבסטפערוואלטונגען און וועגען דעם פראסע־געזעץ. די איבעריגע פונקטען וועלען נישט בעריהרט ווערען, כדי אזוי־ארום נישט צווינגען די רעגירונג צו פערמאכען דעם סיים.

– אויף דער נעכטיגער דעמארשע צום מלוכה־פרעזידענט פון סיים־און־סענאט־מארשאלקעס וועט ענטפערען די רעגירונג.

– די זיצונג פון עקספערטען־קאמי־טעט ביי דער מינדערהייט־קאמיטעט איז אפגעלעגט געווארען אויפ'ן 15. אקטא־בער.

מיטגלידער פון פוילען אין ציוניסטישען אקציאנס־קאמיטעט.

ב א ז ע ל. 14 (סט. טעל.) אין עק־אקציאנס־קאמיטעט זענען געוועהלט געווארען 52 מ י ט ג ל י ד ע ר, צווישען זיי פון פוילען: לעאן לעווימע, ד"ר הינדעס, ד"ר לעאן רייך, ד"ר טאהן; דעפ. טארטאקאווער (מזרחי), דעפ. גרינ־בוים (ראדיקאלען און אלס פערטרעטער: דעפ. ד"ר ראזענבלאט, ד"ר שמארעק, ד"ר טארטאקאווער.

אנגעהויבען די ארבייטען אין יפו'ער פארט.

י ר ו ש ל י ם, 14 (יט"א טעלעגראפיש) די א"י־רעגירונג האט געשלאסען א קאנטראקט מיט דעם אינזשינירער גוד וועגען בויען א רייה בנינים אין יפו'ער פארט, ווי צאל־קאמערען, מאגאזינען א.א.וו.

די ארבייטען בײם איבערבויען דעם פארט האבען זיך שוין אנגעהויבען.

יודישע נייעס פון ווארשא

וו א ר ש א, 14. (טעלעפאניש פון אונזער קארעספאנדענט). צוליב די אנקו־מענדע יום־טובים האט דער „דזשאינט" בעשטימט 25 טויזענד דאלער פאר 100 שטעט און שטעטלעך אין פוילען אויף צו פערטיילען אהן פראצענטיגע הלוואות פאר פעראיימטע האנדווערקער, הענד־לער און סתם יורדים.

– היינט איז אהער צוריקגעקומען פון זיין נסיעה דער באקאנטער פועלי־ציוניסטישער ארבייטער־טוער, זרובבל.

– פון קאמפעטענטע קוועלען גיט מען איבער, אז דאס קולטוס־מיניסטער־יום האט לחלוטין נישט בעוואוסט ווע־גען דער פערארדענונג פון ווארשאווער רעגירונגס־קאמיסאריאט צום ראבינאט וועגען נישט אנגעהמען קיין גרים. ווע־גען דער דאזיגער פערארדנונג האט זיך דאס מיניסטעריום דערוואוסט פון דער פרעסע. כידוע, איז אזא פעראר־דענונג געגען דעם טונקט פון דער קאנסטיטוציע, און וועלכען עס רעדט זיך וועגען געוויסענס־פרייהייט.

– די פראגע וועגען זענען אין ווא־רשא געשטארבען 100 יודען. דאס איז די העכסטע ציפער פון יודישער שטערב־ליכקייט, וואס איז לעצטענס פערצייכענט געווארען אין ווארשא.

אויפפאדערונג!

דערמיט פאדער איך אויף בעריש לאנדע (פאלודניאווא 34), ער זאל קומען צו ה' קליינער אויף א שידס־געריכט אדער צו א דין־תורה. אין געגענ־פאל וועל איך נישט זיין פעראנטווארטליך פאר די פאלגען.

הערשעל קליינער,
בראשעזשנער 21.

934

אַ נײַע ערפינדונג

וואָס וועט אפשר מאַכען אַנ'איבערקערעניש אין דער געשיכטע פון דער מענשהייט.

אַנ'עלעקטרישער אַקער-אײַזען, וואָס ווירקט וואונדער.

די צייטונגען האָבען געבראַכט אַ שטיקעל נײַעס, וואָס איז אַזוי וויכטיג, אַזוי פיל מיט בעדייטונג, אַז ווען מען טראַכט זיך אין איהר אַרײַן, שטעלען זיך אײַגענטליך די האָר קאַפּויער. עס איז אַ שטיקעל נײַעס וואָס מען קאָן זאָגען אָהן אַ שום גוזמא, אַז עס טראָגט אין זיך אַ וועלט-איבערקערעניש, אַ נײַע עפּאָכע אין דער געשיכטע פון דער מענשהייט.

עס האַנדעלט זיך וועגען אַ נײַעם אַקער-אײַזען, צו אַקערען פעלד.

אַנ'אַמעריקאַנישער אינזשעניר, אַ געוויסער האַמילטאָן ראָז, האָט דעם נײַעם אַקער-אײַזען ערפונדען. אין ראָטשעסטער ווערען שוין געמאַכט פּראָבעס מיט דעם דאָזיגען אַקער-אײַזען, און פון אַלע עקען לאַנד קומען געלערנטע, אינזשענירען, פאַרמער און רעגירונגס-פאָרשטעהער אָנצוקוקען די מאָדנע וואונדער, וואָס דער נײַער אַקער-אײַזען בעווייזט.

דער נײַער אַקער-אײַזען איז אַנ'עלעקטרישער, און די ערפינדונג בעשטעהט אין דעם, וואָס אין דער צייט ווען די מעסערס פון דעם אַקער-אײַזען צוגראָבען די ערד, לאָזען זיי אויך אַרײַן אין דער ערד עלעקטריציטעט, און די עלעקטריציטעט מאַכט די ערד גוואַלדיג פרוכטבאַר, און עס מאַכט וואַקסען די תבואה עטליכע מאָל שנעלער ווי געוועהנליך.

נאָך מעהר, מען דאַרף דערביי מעהר נישט האָבען קיין קינסטליכע מיסטען צו בעפרוכטען די ערד, דאָס הייסט, מיט דעם נײַעם עלעקטרישען אַקער-אײַזען וועט מען קענען פּראָדוצירען אומגעהויער פיל מעהר שפּייז ווי איצט, און אומגעהויער ביליגער ווי ביז איצט.

מען האָט ביז איצט געמאַכט פּראָבעס מיט דעם עלעקטרישען אַקער-אײַזען אויף אַ גרויסער פאַרם, און די פּראָבעס זענען געמאַכט געוואָרען אויף דרײַ פעלדער. איצט ווערען ווייטער די פּראָבעס געמאַכט אויף אַ פערטען פעלד.

און וואָס בעשטעהען די פּראָבעס.

אין אָנהויב פון הײַנטיגען פריהלינג האָט מען גענומען אײַן שטיק פעלד און מען האָט עס בעאַרבייט אויף פאָלגענדען אופן:

מען האָט פערזייט אויפ'ן פעלד קאָרן, בעבלאַך און קאַרטאָפעל. אויף איין העלפט פון דעם פעלד האָט מען די דרײַ מינים פערזייט לויט די אַלטע מעטאָדען, און אויף דער צווייטער — לויט דער נײַער מעטאָדע מיט דעם עלעקטרישען אַקער-אײַזען. די ערשטע העלפט פון דעם פעלד האָט מען פערזייט לויט אַלע פאָרשריפטען, אַזוי ווי יעדער אַלטער פאַרמער וואָלט געטהון. מען האָט אויסגעקליבען די בעסטע זריעה און מען האָט נאָך דערצו בענוצט טייערע קונסט בעמיסטיגונג. די זריעה פאַר דער ערשטער העלפט פון דעם פעלד איז געווען אויסגעקליבען פון עקספּערטען אַלס בעסטע און געזונדע זריעה.

אויף דער צווייטער העלפט פון דעם פעלד האָט מען קיין שום בעמיסטיגונג נישט בענוצט, מען האָט גענומען געוועהנליכע זריעה וואָס מען קויפט אין מאַרק, אַזוי ווי עס קומט צו דער האַנד.

און איצט הערט און שטוינט:

אויף דער ערשטער העלפט פון דעם פעלד, לויט דער אַלטער מעטאָדע, איז דאָס פערפלאַנצטע אויפגעגאַנגען אין זעכצעהן טעג, און אויף דער צווייטער העלפט, מיט דער נײַער מעטאָדע, איז דאָס פערפלאַנצטע אויפגעגאַנגען אין בלויז פינף טעג.

דאָס הייסט, אין ווייניגער ווי אין אַ דריטעל צייט!

דערביי האָט מען בעמערקט, אַז די ערד וואָס איז פערפלאַנצט געוואָרען מיט דער הילף פון עלעקטריציטעט איז געוואָרען בעדייטענד שוואַרצער ווי די אַנדערע ערד, און שוואַרצע ערד, ווי בעקאַנט, איז פרוכטבאַרער.

איצט נאָך אַ וואונדער. אַ געוויסער סאָרט בוראַקעס האָט קיינמאָל נישט געקאָנט וואַקסען אויף יענעם באָדען, וואו די פּראָבעס ווערען געמאַכט. די בוראַקעס האָבען זיך נישט צוגענומען. האָט מען אָבער די דאָזיגע בוראַקעס פערפלאַנצט מיט דער הילף פון דעם עלעקטרישען אַקער-אײַזען, און הערט און שטוינט:

אין פינף טעג צייט זענען די בוראַקעס אויפגעגאַנגען און זיי וואַקסען איצט פּראַכטפול!

דאָס איז מיט'ן צווייטען פעלד.

מיט'ן דריטען פעלד האָט מען געמאַכט פּראָבע אין אויסראָטען שעדליכע פליגעלעך און גראָזען מיט דער הילף פון עלעקטריק, און די רעזולטאַטען זענען געווען וואונדערבאַר. נאָכהער האָט מען פערזייט רעטעך, אַ טייל לויט דער נײַער מעטאָדע און אַ טייל לויט דער אַלטער. און די לעצטע וואַקסען נישט אַ העלפט אַזוי שנעל און גראָבען ווי די ערשטע.

און נאָך אַ וויכטיגער פּונקט.

עס איז פּאַראַן אַזאַ זאַך ביי פאַרמער ווי אויסגעמאַטערטע ערד. דאָס הייסט, ווען מען זייהט איינס און דיזעלבע זאַך אויף אַ פעלד עטליכע יאָהר נאָכאַנאַנד ווערט עס שעדליך פאַר'ן פעלד און עס קאָן נישט זײַן קיין בערעטשניש. און אַפילו ווען מען זייט פערשיעדענע תבואות אויפ'ן זעלבען פעלד ווערט די ערד אויסגעשעפּט און מען מוז איהר געבען אַנ'אָפּרוה פון צייט צו צייט. דאָס איז אַ פּנים געוועזען דער זין פון דער שמיטה אַמאָל ביי יודען. די פאַרמער איבער דער גאַנצער וועלט זענען זיך אויך נוהג אַזוי.

גאַנץ אַנדערש ווערט די לאַגע איצט מיט'ן עלעקטרישען אַקער-אײַזען, ערקלעה'ט דער ערפינדער. ער זאָגט, אַז מען דאַרף בעטראַכטען די ערד ווי אַנ'עלעקטרישע באַטאַריע. ווען אַנ'עלעקטרישע באַטאַריע געהט אויס, קאָן מען זי ווידער אָנלאָדען מיט עלעקטריציטעט און זי אַרבייט ווייטער. דאָס זעלבע איז אויך מיט אַ פעלד. מען דאַרף דער ערד געבען אַ נויטיגע פּאָרציע עלעקטריציטעט און זי וועט קיינמאָל נישט וויסען פון קיין מידקייט.

איבערהויפּט ברענגט דער ערפינדער, ראָז, אַ נײַעם שטאַנדפּונקט אויפ'ן גאַנצען פּראָצעס פון וואַקסען. ער זאָגט, אַז די הויפּט-זאַך אין וואָס עס נויטיגט זיך אַ קערנדל אין דער ערד אָדער אַ לעבעדיג בעשעפעניש אין דער מוטער'ס בויך איז נישט אַזוי שפּייז ווי — ענערגיע, קראַפט. און דעריבער האָט עס די עלעקטריציטעט אַזאַ גוואַלדיגע ווירקונג אויפ'ן וואַקסען פון תבואות און פלאַנצען.

אָט דאָס זענען די פאַקטען. זיי זעהען אַזוי אײַנפאַך, אַז מ'דאַרף נישט זײַן קיין גרויסער תלמיד חכם צו פערשטעהן וואָס פאַר אַ גוואַלדיגע בעדייטונג דאָס האָט פאַר דער גאַנצער מענשליכער געשיכטע.

שטעלט אײַך פאָר וואָס דאָס מיינט:

ווי באַלד אַז מיט דעם נײַעם אַקער-אײַזען וואַקסט די תבואה עטליכע מאָל שנעלער, מיינט עס, אַז דאָס, וואָס עס איז ביז איצט געוואַקסען נאָר איין שניט-צייט אַ יאָהר וועט אַ צמאָל זײַן עטליכע שניט-צייטען, און עס וועט ווערען אַ גוואַלדיגע שפע אין שפּייז.

ווייטער: ווי באַלד, אַז וועלכע ערדען, וואָס זענען ביז איצט נישט געווען פּאַסיג פאַר געוויסע פלאַנצען און תבואות, קענען דורך דעם עלעקטרישען מעטאָד געמאַכט ווערען פאַר פּאַסיג, הייסט עס, אַז אין דער צוקונפט וועלען אויפהערען זײַן אָפּהענגיג לענדער, וואָס מוזען אָנקומען צו אַנדערע לענדער נאָך געוויסע ערד-פּראָדוקטען. יעדעס לאַנד וועט איצט מעגליך קענען אַליין פּראָדוצירען אַלץ, וואָס עס דאַרף האָבען. איין לאַנד וועט ווערען אומאָפּהענגיג פון אַ צווייטען.

אין די דאָזיגע צוויי פאַקטען מוזען ענדערען די גאַנצע פּאָליטיק פון דער וועלט און געבען אַ שטויס די גאַנצע וועלט-געשיכטע אין אַנדער ריכטונג.

קודם כל וועט ווערען אַ גרויסער זול אויף שפּייז און קליידונג. עס וועט זײַן גענוג שפּייז פאַר אַלעמען. קיינער וועט מעהר נישט דאַרפען הונגערען. אַ מענש וועט נישט דאַרפען אַרבייטען גאַנצע טעג, כדי צו האָבען דרײַ מאָלצייטען אַ טאָג צו דערהאַלטען זיך ביים לעבען. מיט גאַנץ ווייניג אַרבייט וועט אַ מענש זיך אויך קענען גאַנץ גוט שפּײַזען און גאַנץ שעהן קליידען. דאָס וועט ברענגען גרויסע ענדערונגען אין די אַרבייטס-בעדינגונגען, אין די אַלגעמיינע לעבענס-בעדינגונגען, אין לוין פאַר אַרבייט, ענגאַזשירונגען, פון וועלכע מען קען זיך איצט אַפילו קיין בעגריף נישט מאַכען.

דאָס איז ערשטענס. צווייטענס וועט עס ברענגען גוואַלדיגע ענדערונגען אין דער פּאָליטיק פון דער וועלט.

דער הויפּטמאָטיוו פון דער וועלט-פּאָליטיק זענען די וועלט-מערק. ענגלאַנד צום בײַשפּיל, האָט געמוזט אויסשפּרייטען איהר ממשלה איבער אַזוי פיל לענדער דערפאַר, וואָס איהר אייגען לאַנד איז זעהר קליין און מאָגער און קען נישט פּראָדוצירען די זאַכען, וואָס איהר בעפעלקערונג מוז האָבען כדי צו דערהאַלטען זיך ביים לעבען.

די נײַע ערפינדונג ברענגט אויך דאָ אַנ'איבערקערעניש.

יורידישע עצות.

6189. ה. נ. פון מרדכי נבאים גאַס.

6190. פּיינסטאָק.

6191. אַ בעטרייער לעזער פון פּל. דאָמבראָווסקיעגאָ.

6192. א. פ–קס.

וועגען אייערע ענינים מוז איהר זיך פּערזענליך פערשטענדיגען מיט אונזער יוריסט אין רעדאַקציע טעגליך פון 3 ביז 4 נאָכמיטאָג, מיטברענגענדיג די צייטונג.

6193. י. ל–ן.

אויב איהר זענט דאָס יאָהר בעפרייט געוואָרען אויף איבונגען און זיי אויך דורכגעמאַכט דאַרפט איהר נישט צאָהלען קיין מיליטער-שטייער פאַר'ן לויפענדען יאָהר.

6194. כץ 88.

איהר דאַרפט אײַנקלאָגען דעם הויזווירט און פאָדערן די גערוימטע דירה, עוואַנטועל אַנ'ענטשעדיגונג. צום לאַקאָמאָר האָט איהר אײַגענטליך גאָרנישט.

6195. אַ לעזער פון דער אַלט שטאָט.

אויב איהר האָט קיין נוצען פון דער זאַך נישט געהאַט און גלייך געמאָלדען ווער מ'האָט די פלאָמבע אָפּגעריסען, קאָן מען אײַך דערפאַר נישט בעשטראָפען.

6196. אַ טעגליכער לעזער פון קילינסקיעגאָ 131.

פאַר'ן 4 קוואַרטאַל פון 1 אָקטאָבער ביז'ן 1 יאַנואַר 1928 דאַרפט איהר צאָהלען דירה-געלד 59 זל. 35 גר.

6197. פּרזשעדבאָוועק.

אַלס איינס ווען די געריכטס-פערהאַנדלונג איז פאָרגעקומען, דער טערמין צו דערלאַנגען אַנ'אַפּעלאַציע הויבט זיך אָן פון דעם טאָג, ווען דער אורטייל איז פאָרגעלעגט געוואָרען. אויב מען וויל פון אײַך די אַפּעלאַציע נישט אָננעמען קאָנט איהר דערלאַנגען אין קרייז-געריכט אַ סקאַרגע אויצ'דענגאַלצע.

6198. ש. קאַלינסקאַ.

בכדי דאָס אײַגענטום-רעכט פון אימאָביליען נאָך אייער פערשטאָרבענעם מאַן פערמעגען זאָל איבערגעשריבען ווערען אין דער היפּאָטעק אויף איהר נאָמען, דאַרפט איהר קודם כל פאָרפיהרען אַ ירושה פּראָצעס postępowanie spadkowe דערנאָך דאַרפט איהר זיך ווענדען אין בעזירקס-געריכט, אין ראַיאָן פון וועלכע די ירושה געפינט זיך מיט אַ בקשה, אַז מען זאָל אײַך אַרײַנפיהרען אין בעזיץ פון דער ירושה. (O wprowadzenie w posiadanie) אַזאַ אורטייל גיט דאָס געריכט אַרויס ערשט נאָכ'ן פערעפענטליכען די פּובליקאַציעס און אויסהערען די פערשלאָגען פון דער פּראָקוראַטור. אַ חוץ דעם מוזט איהר נאָך אַרײַנלייגען אַלס קויציע אַ בעשטימטע סומע אין פאַל ווען אין משך פון 3 יאָהר ס'וועט זיך מעלדען געזעצליכע יורשים פון פערשטאָרבענעם.

די מאַמע דערציעהלט איהם אין חלום, אַז אַ גלח האָט איהם אָנגעשכור'ט און אָפּגעשמד'ט.

אַ סענסאַציאָנעלער פאַל וואָס האָט פּאַסירט אין אַ דאָרף מיט אַ יוד. בחור.

עס קלינגט ווי אַ לעגענדע, אָבער עס איז דאָך אַ פאַקט. קיין וואַרשאַוו איז מיט אַ צייט צוריק געקומען עפּיס אַנ'אומבעקאַנטער פערזאָן. ער האָט ערקלערט, אַז ער הייסט דוד גאָלדשטיין. פאַר'ן איז ער געקומען פון אוניאָוו, וואו ער איז בעקאַנט געווען אַלס קריסט. עס איז דערפאַר גאָר קיין חדוש נישט, וואָס זײַן ערקלערונג, דאָס ער איז אַ יוד און טראָגט אַ יודישען נאָמען האָט אין שטעדטעל געמאַכט אַ גרויסען רושם.

באַלד איז מען דערגאַנגען דעם גאַנצען אמת:

געבוירען איז ה' דוד גאָלדשטיין אין באָרשטשאָוו. זייט 3 יאָהר וואוינט ער אין דאָרף אוניאָוו ביי פּשעמישלאַני. זײַן פאָטער איז מיט אַ סך יאָהרען צוריק געווען דער פערמעגענס-פערוואַלטער פון אַ גראַף.

ער, דוד האָט זיך אויסגעלערנט דאָס רימער-פאַך און שוין אַלס 19-יאָהריגער בחור האָט ער אָנגעהויבען צו אַרבייטען אַלס רימער ביים דערמאָהנטען גראַף.

מיט קיום דרײַ יאָהר צוריק איז אין דאָרף אוניאָוו געשטאָרבען דער רימער. גאָלדשטיין האָט איבערגענומען זײַן אַרבייט און זיך איבערגעצויגען קיין אוניאָוו. אין דאָזיגען דאָרף געפינט זיך אַ גלח, וועלכער איז אַ משומד. דער דאָזיגער גלח האָט אויף דעם יודישען בחור געוואָרפען אַנ'אויג און געוואָלט איהם אָפּשמד'ן. איז דער גלח געפאַלען אויף אַ המצאה:

ער האָט צו זיך פערבעטען דעם יודישען בחור, איהם אָנגעשכור'ט און דאַן איהם אָפּגעשמד'ט. דער גלח האָט דעם אָפּגעשמד'טען בחור ביי זיך בעהאַלטען עטליכע טעג און עס איז איהם געלונגען איבערצורעד'ן דעם בחור, דאָס ער זאָל חתונה-האָבען מיט אַ שיקסע, דעם אוניאָווער פורמאַנ'ס טאָכטער.

ווען דער בחור האָט פאָלקאָמליך אָנגעהויבען קומען צו זיך איז איהם דער גאַנצער ענין געווען פּריקרע. אמת, אַז אין אָנהויב האָט ער נישט געוואוסט צי ער איז אָפּגעשמד'ט געוואָרען. עס איז איהם אָבער געווען שטאַרק נישט אָנגענעהם, וואָס ער האָט פּלוצים בעקומען אַ קריסטליך ווייב.

אָבער מיט דער צייט האָט ער זיך אײַנגעוואוינט. זײַן קריסטליך ווייב איז איהם שטאַרק געטריי געוואָרען, ער איז אַזוי שטאַרק צו איה' צוגעבונדען געוואָרען, אַז ער האָט אָנגעהויבען צו פיהרען אַ רוהיג און נאָרמאַל לעבען.

מיט דער צייט האָט ער זיך צוגעשלאָגען צו אַ שטיקעל פערמעגען און ער איז געווען צופרידען.

אין אַ געוויסען טאָג איז איהם צו חלום געקומען די מוטער זײַנע. זי האָט איהם דערצעהלט, אַז מיט דרײַ יאָהר צוריק האָט איהם דער גלח אָנגעשכור'ט און איהם אָפּגעשמד'ט.

אין דער פריה, ווען גאָלדשטיין איז אויפגעשטאַנען האָט ער נישט געוואוסט, וואָס דער דאָזיגער חלום בעטייט. ערשט, ווען ער האָט זיך דערמאָנט, דאָס ער האָט אַ קריסטליך ווייב האָט ער אָנגעהויבען פּותר צו זײַן דעם חלום.

נאָך אין זעלבען טאָג איז ער אַוועק פון אוניאָוו קיין וואַרשע, וואו ער האָט זיך אָנגעהויבען צו פיהרען יודיש.

אין וואַרשע האָט די גאַנצע מעשה געמאַכט אַ גרויסען רושם.

ש"י.

אינ'ם קוראָרט מאַריענבאַד.

(ענדע פון 3-טע זייט).

שען אַנדערן בעלאָזט רייניגען די מקוה די אַרבייטער האָבען ענטדעקט, אַז אַ גרויסער שטיין פערשטעלט דעם קוואַל, און אַזוי ווי דעם גאַנצען שטיין איז נישט מעגליך געווען אַרויסצונעמען, — האָבען זיי איהם אויף 5 טיילען צוגראָבען און אַרויסגעשלעפּט. קיינער האָט אויף דעם שטיין נישט אויפגעקוקט. דער ווינטער איז געקומען, שניי האָט בעדעקט דעם שטיין, און ערשט נאָכצייט, ווען דער ליבער פריהלינג איז געקומען, האָט דעם רב'ס פרוי דורך אַ צופאַל בעמערקט יודישע אותיות אויפ'ן שטיין. ווען מען האָט דעם שטיין אָפּגעוואָשען און די אותיות צוזאַמענגעשטעלט האָט זיך בעקומען פאָלגענדער אויפשריפט:

„בבור מעין זה שבל ר' ישראל
בע"ש שי"ם ביק"נ בשנת תקד,
ואמר, שהו מעין ישועה כללית
גם לעקרות ובשנת תקפ"ד וב תה
הבית למ' וה".

ווענען די ראשי תבות „שי"ם" נעמט מען אָן, אַז ס'איז געמיינט: „שין, יוד (310) עלמים". „ביק"נ" איז געמיינט: „ביום קיח נורא" (אין אַ שרעקליך קאַלטען טאָג). דער מונקאַטשער רב, וועלכער איז אײַנגעלאַדען געוואָרען פון דער געמיינדע, האָט דעם שטיין געזען און איז געשריבען אין פּנקס: „נכרים דברי אמת" (מ'דערקענט, אַז ס'איז אמת). אינ'ם גאַסט הויז, וואו מיר זענען שטיין געבליבען, האָט אונז דער בעל-אכסניא געזאָגט, אַז ער האָפט, דאָס איצט וועט ראַנטענבערג באַלד אַריבערשטייגען מאַריענבאַד.

* *

דער בעוואוסטער יודישער שרייבער און דענקער דר. חיים זשיטלאָווסקי איז געווען אין מאַריענבאַד. כ'האָב געהאַט מיט איהם אַ געשפּרעך. ער האָט זיך זעהר פיל אינטערעסירט מיט'ן ווינער יודישקייט. ווי בעוואוסט, בעזעצט זיך איצט דר. זשיטלאָווסקי אין ווין, וואו ער וועט פערענדיגען זײַן גרויס ווערק „דער גייסטיגער קאַמף פון יודענטום". כדי צו בעמערקען, אַז אַ ווינער קאָמיטעט האָט אײַנגעלאַדען דר. זשיטלאָווסקי'ן ער זאָל האַלטען אין מאַריענבאַד אַ פאָרטראַג. דר. זשיטלאָווסקי האָט זיך דערפון אָפּגעזאָגט. „דאָ זוך איך געזונד, — האָט ער געזאָגט, — דאָ מוז איך פאָלגען דעם דאָקטאָר און זײַן וואַכער דורך אַ גלעזעלע..."

א. מ-ם

בילדער פון יודישע הינטער-געסלעך און אונטערוועלט אין ווארשא.

אין קעניגרייך פון יודישע קונצענמאכער און קאטארינשטשיקעס.

I

אין לעבעדיגע קברים ביים יודישען בית-עולם.

איינער א בעקאנטער, א רעפארטער פון א ווארשאווער צייטונג, וואס קען אלע געסלעך און הינטער-געסלעך פון ווארשא, האט מיך געפרעגט צי איך וואלט נישט א מאל געוואלט איבער-שפאצירען זיך מיט איהם איבער די ווארשאווער קאטאקומבען און הייל פון קברים.

איך האב אויסגעשטעלט א פאר גרויסע אויגען.

— קאטאקומבען ? !

— זיינט איך לעב האב איך נאר איין מאל געזעהן „קאטאקו-מבען". און דאס איז געווען אין פאריז. — וואו קומען זיך אפט קאטאקומבען אין ווארשא?

— קומט וועט איהר זעהן — האט מיך צוגערעדט מיין בעקאנטער.

מיר האבען גענומען אן׳אויטאמאביל און פארפאהרען אויף גענשע גאס, שוין נישט ווייט פון יודישען בית-עולם. איך האב געמיינט, אז מיר וועלען זיך דארטען אראבלאזען טיף אין דער ערד, אזוי ווי עס איז שוין געווען אין פאריז, האט זיך מיר נישט שטארק געגלויבט דער גאנצער ענין. אבער גרויס איז געווען מיין עגאוישונג, אז אנשטאט מיך צו פיהרען ערגעץ אונטער דער ערד, האט מיך מיין בעקאנטער אריינגעפיהרט סך הכל אין א לאנגען פינס-טערן, ארימען, חושך׳דיגען הויף, וואס איז פול מיט קעלער-שטובען, אבגעריסענע קינדער, און פון אלע זייטען שמעקט מיט פארגעברענטע ציבעלע — מיט׳ן גוט-בעקאנטען ווארשאווער יודי-שען „ריישעכץ".

— וואו-זשע זענען אייערע קאטא-קומבען ? — האב איך געפרעגט.

— אט האט איהר זיי ! — איז גע-ווען דער ענטפער.

איך האב גלייך בעקליבען זיך אויפצו-ציגעהן, ווארים ארימע יודישע הויפען ווי אויף גענשע גאס ביים בית עולם פעהלט נישט אין ווארשא. גישט וואס צו זעהן. נאר מיין בעקאנטער האט מיך אבגעהאלטען.

— קומט אראב אין די קעלערס — האט ער מיך צוגערעדט. — עס וועט זיין אינטערעסאנט.

איך האב זיך אראבגעלאזט אין די פינסטערע קעלערס, וואס האבען גע-לויכטען מיט קליינע נאפט-לעמפלעך, און איך האב זיך גלייך איבערצייגט, אז דא איז א סך אינטערעסאנטער איי-דער אין די אמת׳ע קאטאקומבען.

אין דעם גרויסען געדרענגען פינס-טערען הויף, וואס איז נישט ווייט פון בית עולם און זעהט אליין אויס ווי א בית-עולם, אין דעם האלב-חרוב׳דיגען, אומצאפיגען הויז אויף גענשע גאס, וואס רופט זיך „קאטאקומבען", וואוינען אלע קאמעדיאנטען, קאטארינשטשיקעס, קונ-צענמאכער און „מוזיקאנטען", וואס מא-כען שטענדיג פרעהליך די מענשען אין ווארשא און אין די שטעדטלעך. אלע איינוואוינער פון די קאטאקומבען, אפשר א טויזענט נפשות, מוזען געהע-רען צו דעם עסק. קיין מענש פון קיין אנדער פאך קומט נישט אהער. אלע, יונג און אלט, ווייב און קינד, פארדי-נען אליין אויף צום לעבען ביים דא-זיגען פאך — און כמעט אלע געהערען זיך דא אן איינער מיט׳ן אנדערען. ווייל אין די „קאטאקומבען" פיהרט זיך, אז מען האט כמעט נאר חתונה צווישען זיך, כדי די „געשעפטען" זאלען נישט ארויס פון די אייגענע הענד. דאס גאנצע גרויסע אומצאפיגע הויז, איז א מין בע-זונדערע שטאדט, א באזונדערע מלו-כה, וואס לעבט זיך מיט איהרע איי-גענע געזעצען און מיט אן׳אייגענער מאראל.

פינסטערניש איז אין די „קאטאקומ-בען". א מאדנע זאך, אז די אלע „פרעה-ליכע" פארשוינען, וואס מיט זייער זינגען, שפילען און קונץ שטיק, מא-כען זיי פרעהליך א וועלט — זיי אלע לעבען ביי זיך אין דער היים, זעהט אויס אזוי אומעטיג לעבען. פון אלע פענסטער, — שמיציגע, פערקלאפטע שייבען ארויס קליינע קאפטשענדיגע נאפט לאמפלעך; קינדער אפגעריסע-נע, אפגעשליסענע, שלייכען זיך ארום איבער׳ן הויף ווי די מייזלעך און קי-קען מיט פארשעמטע אויגען אויף אונז, די צוויי פרעמדע, וואס דרעהען זיך דא ארום.

אויף איינעם א פענסטער שטעהט א פאפוגאי, אן׳אלטע אויסגעקראכענע פאפוגאי מיט שלעכט נעפארענע פע-דערן און קרעכצט עפעס פון האלז.

דאס רוהט זי זיך איצט אפ נאך א גאנצען טאג ארבייט, ווען זי האט גע-צויגען קוויטלעך אויף מזל און „גע-רעדט". איצט רוהט זי, די אלטע אויס-געהארעוועטע פאפוגאי און קרעכצט אזוי זיך, נישט צוליב פרנסה וועגען נאר זי רעדט פאר זיך, צוליב פארגע-ניגען. און פון א צווייטען אפענעם פענ-סטער געהען שרעקליכע געוואלדען.

איך קוק אריין דורכ׳ן אפענעם, גי-דריגען פענסטער פון וואנען די גע-וואלדען קומען. א שווער בילד ווייזט זיך: א פרוי אין די מיטעלע יאהרען, מיט א צושויבערטען שווארצען קאפ און מיט האלב נאקעטע הענט און מיט שטעהט אין מיטען דער שטוב מיט א בייטש אין האנט און שמייסט א יונג מיידעל איבער׳ן קאפ, וואו זי טרעפט.

די געשלאגענע, אנגעטאן אין א טריקאט, א קונצענמאכערקע, שרייט, מאכט קולות. די שלאגערין שמייסט איהר מיט דער בייטש. מיט וועלכער מען טרייבט געוועהנליך אט די יונגלעך פון די קונצענמאכער. יעדער שמיץ יעדער קלאפ הערט זיך איבער׳ן גאנצען הויף. און דאס מיידעל, די קונצענמאכ-ערקע אין טריקאט, מאכט קולות ווי מען וואלט זי שניידען מיט מעסערס. די קינדער אין הויף, אויך די דער-וואקסענע קוקען זיך צו צום בילד און רעדען קיין ווארט נישט.

— א געוועהנליך בילד — זאגט מיין בעקאנטער—שטענדיג דאס זעלבע.

— פארוואס שלאגט מען זי? — פרעג איך.

— פאר ארויסלאזען פון „פדיון" — זאגען די יינגלעך אין הויף. (דערפאר, וואס זי גיט נישט אפ דעם גאנצען פארדינסט).

צווישען די קונצענמאכער און קא-טארינשטשיקעס אין די „קאטאקומבען" געהט דאס לעבען ווי אומעטום. עס טיילט זיך אויף עקספלואטירטע און עקספלואטאטארס. אפילו טאנצען אויף די הויפען. שטעלען זיך אויפ׳ן קאפ און ברעכען זיך די ביינער. קען נישט יעדער אליין פאר זיך. די שטארקערע, די רייכערע, נעהמען צו מענשען, שי-קען זיי ארויס איבער די הויפען פאר-דינען געלד, און דערפאר צאהלט מען זיי מיט עסען, א ווינקעל אין קעלער צו שלאפען און מיט פראצענטען פון פארדינסט.

יעדען אוונד, ווען די „מענשען" קומען זיך צונויף א היים אויף נאכט-לעגער, יעדער צו זיין גרויס-געבער מיט׳ן פיקעל אין איין האנד און מיט׳ן „פדיון" אין דער צווייטער האנד, טוען די בעלעבאטים אויס זייערע מענשען ביז׳ן העמד און זוכען זיי גוט דורך אלע טאשען און בעהאלטענישען, כדי אלץ צוצונעהמען פאר זיך. אבער נאך כיטרער פון די בעלעבאטים, די עקס-פלואטאטארס, זענען די מענשען, די עקספלואטירטע. נישט שטענדיג ברענ-גען זיי א היים אלץ, וויפיל זיי האבען אנגעקליבען און די פארשוויצטע היט-לען און אין די ציגערנע טעלערס—און יעדע נאכט קומט צו סקאנדאלען, צו בעשלעגען.

שווער צו קאנטראלירען דאס „פדיון", א מאל מאכט מען מעהר, א מאל וועניגער. קיין פריין אויף קווינע זאכען זענען נישטא. פארהאן נאר סצאצען. טייל וואכען פארדינט מען מעהר, טייל וואכען פארדינט מען וועניגער. אויך זענען די פארדינסטען אבהענגיג פון די פעהיגקייטען פון די קונצענמאכער. געשיקטע קונצענמאכער פארדינען מעהר; נישט געשיקטע—וועניגער. אומ-געפעהר ווייסען שוין די בעלעבאטים, וויפיל א מענש דארף מאכען א טאג — און עס קומט כסדר צו סקאנדאלען און בעשלעגען.

קיין ריכטיגער קאנטראל קען נישט זיין — און יעדער מכסוף צווישען גרויס-געבער און מענש ווערט ערלעדיגט דורך דער האנד, דורך דער פויסט, אדער דורך דער בייטש.

געוועהנליך ווירקט די בייטש נאך די ערשטע קלעפ. הויבט דער קונצענמא-כער אן בעוויינען קונצען און שלעפט ארויס בעהאלטענע מטבעות פון די סאמ-מע בעהאלטענע ערטער. א סך מאל בלייבט דער עקספלואטאטאר עקספלוא-טירט. קיין קלעפ און בייטשען זענען נישט אימשטאנד ארויסצוקריגען די בע-האלטענע געלדער פון „מענש" — און אפט מאל ליידט אומזיסט דער „מענש". ווען עס טרעפט באמת שלעכטע טעג, ווען מ׳מאכט קיין געלד נישט — און וויפיל די בייטש זאל זיך נישט שניי-דען אין לייב פון אומגליקליכען קונ-צענמאכער אדער קונצענמאכערקע, קען מען נישט ארויסקריגען דאס, וואס עס איז נישטא.

קיין אנדער וועג איז נישטא. און דער עולם קוקט גלייכגילטיג אויף די קלעפ, וואס פאלען אויף דעם יונגען מיידעל אין טריקאט, הערט אויס גלייכ-גילטיג איהרע געוואלדען און געשרייען.

אזוי איז עס היינט; אזוי איז עס געווען נעכטען און אזוי וועט עס זיין מארגען.

ג. קופער.

רעדאקציאנס-קאלעגיום:
מ. בראדערזאהן, ל. בראנט, ח. י. בזשוסטאווסקי, ב. זינגער
פעראנטווארטל. רעד.: ח. קויפמאן
ארויסגעבער: פערלאג „נייער פאלקסבלאט", פראדוציר-קאאפעראטיוו מיט פאר-האפטונג.

Dr. med. R. Bornstein
אינערליכע און נערווען-קראנקהייטען
טראנגוטא (קרוטקא) 9, טעל. 23-06
נעהמט אן פון 7—8 אוו. 888

Dr. Z. Rakowski
ספעציאליסט פאר אויערן, נאז, האלז און לונגען-קראנקהייטען.
קאנסטאנטינאווסקא 9 טעלעפאן 37-81
ספרעכשטונדען פון 12 ביז 2 און פון 5 ביז 7
נעהמט אויך אן אין לאשניעווקע זגערזשער 17
פון 10—11 און נ.מ. פון 2—6

שטיהל געבעטע
פערשידענע פאסאנען פון גאטעלין, ווי אויך גוט לעדער און מאראקא-צעראטע שטעהט אויף לאגער אין א גרויסען אויסוואהל
ווי אויך טאפעציר-געגענשטענדע
קאזעטקעס די נייעסטע פאסאנען, מאטראצען אין 3 גא-טונגען אויך בעקומט מען ביי מיר סאלאן-גארניטורלעך, אויף זייד-פאטעליעס, ווי אויך גאבראלקעס, קאווע-טישלעך, רונדע טישלעך, פעלד-בעטענעס ספרענזשינעס, אויך שטיהל צום פאלסטערן פאר טאפעצירער פערשידענע פאסאנען פון בעסטען אויסגעארבייטען האלץ
בעקומט איהר — נאר ביי —
נ. לעווקאוויטש, פולנאצנא 5

אין פלאמען פון ליבע און האס

113) (ראמאן).

איין מאל איז גרעגואר אליין אוועק אין לעווענטאלס שטוב. ער האט דארט געטראפען פרעלען געזונד און מונטער. אויך זי האט איהם אבער נישט געוואלט דערקלערען די סיבה פון איהר נישט געהן אין דער פאבריק.

גרעגואר איז געקומען אהיים א געצערגערטער, א קראנקע-דער גאך. ער האט געהאט דעם פארגעפיהל פון דער קאטאס-טראפע, וואס האט זיך צו איהם דערנאהענטערט.

אין זיינע ספקות האט ער זיך ארויסגעזאגט פאר קארל׳ען.

— צי ווייסטו, אז דיין ליבע צו יהודית׳ן האט געשאפען א מחיצה צווישעןביידע שוועסטער? זיי האבען זיך שוין נישט ליב, ווי אמאל.

— וואס נעהט דאס מיך אן? אידא האט דאך מיך ליב.

— היט זיך...

פארוואס האב איך מורא צו האבען?

— דו ביזט אין סכנה?

— ס׳ארא סכנה?

— פון וואס וועט דיך דערפיהרען צו דער תליה אדער צו קאטארגע.

— פון וועלכער זייט דראהט מיך די סכנה?

— איך ווייס נישט. איך האב אבער מורא, אז זי איז נקמהנעם.

— ווען דו וואלסט געוואוסט, וואלסטו מיר געזאגט? גרעגואר האט געשוויגען.

קארל האט אנגעהויבען צוצושטעהן צו איהם:

— ענטפער, וואלסט מיך דאן נעראטעוועט?

— יא... דו ביזט מיין ברודער... מיר דוכט זיך, אז איך וואלט זיך בעמיהט, דיך צו ראטעווען, אויף וויפיעל עס וואלט געווען אין מיינע מעגליכקייטען...

און פארברעכענדיג מיט די הענד האט דער קראנקער צו-געגעבען:

— יא... איך בין אויף אזוי פיל געמיין... אויף אזוי פיל, אז איך וואלט זיך בעמיהט דיך צו ארויסראטעווען. איך וואלט אבער דערפאר בעצאהלט מיט מיין לעבען.

ווייזט אויס, אז דער דאזיגער שמועס מיט גרעגואר׳ן האט געמאכט א געוויסען איינדרוק אויף קארלען, ווארום ער האט גלייך דערנאך א פרעג געטאן ביי יהודית׳ן:

— פארוואס קומט נישט אהער די פריילין פאליע?

יהודית האט איהם געזאגט דעמזעלבען תירוץ, וואס גרעגואר׳ן:

— זי איז נישט געזונד...

— וואס טויג דאס ליגען זאגען? איך ווייס, אז עס איז נישט אזוי.

יהודית האט ארונטערגעלאזט דעם קאפ.

— פאליע האט אונז געוואלט צושיידען!—האט זי געזאגט.

— פארוואס?

— איך ווייס נישט.

ער האט זי שוין מעהר נישט געפרעגט וועגען דעם ענין, אבער דאס אויספיהרען זיך פון דעם מיידעל האט איהם שטארק בעאומרוהיגט.

זי האט זיך איהם אויסגעוויזען צו זיין שטארק צורודערט.

— צי האסטו עפיס אן׳עגמת נפש?

— ניין.

— און האסט מיך שטענדיג ליב?

— שטענדיג.

— הער, אידא, די מלחמה ווערט זיך דאך אוודאי בקרוב ענדיגען, וועלען מיר דאן חתונה האבען!

— יא, קארל, מיר וועלען חתונה האבען.

— איך האב דיך איצט ליב שטארקער, ווי אלע מאל! — האט ער ליידענשאפטליך אויסגעשריגען.

ער האט זי א קוש געטאן אין שטערן. זי האט זיך נישט פערטיידיגט פאר זיין קוש, נאר בעשיקט פארשטיקט אין זיך דעם עקעל צו איהם.

דעמזעלבען טאג איז אין דער פאבריק אריינגעקומען עפיס אן׳אומבעקאנטער מאנספערשוין. ער איז געווען אנגעטאן, ווי א פראסטער פעסלער-ארבייטער, אין א ברוינעם סאמעט-נעם מיזליק, און אין מאדנע ברייטע צ׳שאסענע הויזען. ארום האלז האט ער געהאט ארומגעוויקעלט א וואלענעם שאלעכטל, וועלכער האט איהם אויך פערדעקט דעם אונטערשטען טייל פנים. אויפ׳ן קאפ איז איהם געווען ביז איבער די אויערען ארויפגערוקט א פעלצען-היטעל.

דער דאזיגער פערשוין, וואס האט זיך אזוי שטארק פער-זיכערט פאר קעלט, איז טאקי געווען דער אגענט קורלאנד בכבודו ובעצמו, אבער, א סברא, אז נישט נאר די קעלט האט איהם געצוואונגען אזוי צו איינהילען זיך...

ער האט אדורכשפאצירט דעם פאבריק-הויף, און צוקו-קענדיג צום הויז, האט ער אנגעקלאפט אין דער טיר.

קיינער האט זיך נישט אפגערופען.

ער איז דעריבער אהין שום צערעמאניעס אריין איבער-וועניג.

ער איז אדורך צוויי אדער דריי צימערן, און גערופען עמיצען.

קיינער האט זיך נישט אפגערופען.

— וואס איז עס, א מדבר, צי וואס? — האט ער א ברום געטאן.

(פארזעצונג קומט)

871

KUNEROL

— אין — פֿון קאַקאָס־
נאַראַנטירט **שפּייזע־פֿעטס** — נים. —

עס ווערט אויסגעאַרבייט אונטער דער אויפֿזיכט
פֿון הרב ר׳ שמואל עהרענפעלד פֿון מאַטערסבורג
מיט אַ הכשר פֿון הרב ר׳ אברהם צבי פּערלמוטער פֿון וואַרשע.

רעזט אויפֿמערקזאַם!

נאָך אַ פֿולשטענדיגער רעאָרגאַניזאַציע פֿון מיין ווערקשטעל, שטעל
איך די ג׳ קונדשאַפֿט פֿון אַ איינענער אויסאַרבייטונג אין

א גרויסען אויסוואהל

געבעטע שטיהל

געדעקט מיט לעדער, גאָבעלין, מאַראָקאָ, זייד, ווי אויך
גאָבעלין און זייד **־קאַזעטקעס, מאַטראַצען**
פֿון פֿערשידענע סאָרטען, מישען און מישלעך (אָוואַלע) נאַנראַלקעס
אָטאָמאַנס אַלעס לויט פּאַריזער מאָדעלען פֿון צלט טרוקען האָלץ.
לאַנגטערמינינע גאַראַנטיע. 〰 לאַנגטערמינינע גאַראַנטיע.
צוגענגליכע פּרייזען און בעסטע בעדינגונגען.
בעפֿאָר איהר קויפֿט, בעט איך אוגבעדינגט צו בעזוכען
און זיך איבערצייגען. מיט אַכטונג

י. א. וואַיטשעכאָווסקי,
10 נאָוואָמיעסקאַ 10

הילפֿס־פֿעראיין

„תומכי אורחים"

18 פּאָמאָרסקאַ 18

מאַכט בעקאַנט, דאָס היינט פֿון 7 ביז 9 אַ זייגער אָוועגד וועט ווערען
אַ־ויסגעגעבען מאַלאַנען אויף צו בעקומען שבת מאָהלצייטען
אין דער אומזיסטער קיך.

מיט אַכטונג די פֿערוואַלטונג.

בעמערקונג: אָהן צעטלען פֿון דער קאַנצעלאַריע, וועט די קיך
קיין מיטאָגען נישט פֿערטיילען. 942

מעבעל | קויפֿט נישט קיין | מעבעל

≡ מעבעל ≡

בעפֿאָר איהר איבערצייגט אייך נישט אין מיין

מעבעל־געשעפֿט
44 גדאַנסקאַ (רלונאַ) **44**
טעלעפֿאָן 62-56

Ch. ŁAZNIK

נאָר ביי מיר קענט איהר בעקומען פֿערשידענע **מעבעל** שעהן גוט און ביליג.
בעמערקונג: אויך קויף איך פֿערשידענע מעבעל, דיוואַנעס,
פּעלצען, ניי־מאַשינען, סאַמאָוואַרען, אַנציגער א.ז.וו.
איך צאָהל די העכסטע פּרייזען, קומט און איבערצייגט אייך.

אכטונג!

שליסערס צו קירזשנער - אַרבייט ווערען
געזוכט. מעלדען זיך צו
ראָסענבערג, זאַכאָדניאַ 54

— זאַפּאַרט —

איבערצוגעבען

אַ פֿראַנט - געשעפֿט
מיט קאָמפּלעטער איינריכ־
טונג אין צענטרום פֿון
דער שטאָט. אַפּערטען אונ־
טער "100 №", אין אַדמיג.
פֿון דער צייטונג. 930

א לאָקאַל

31/2 X6, ערווענטועל נאָך
איינער די זעלבע גרויס
מיט א מאַמאַר 3 פֿערד־
קראַפֿט און טראַנסמיסיע
איינריכטונג צו פֿערדינגען
אָדער צו פֿערקויפֿען. צו
ערפֿאָהרען גערושער 94.

Miejski Kinematograf Oświatowy

Wodny Rynek, tel. 18-26.

Od dn. 12 do poniedz. dn. 9 września r.b.

Nędznicy (Les Misérables)

Dramat w 12 częściach (serja I i II) podług znanej powieści Wiktora Hugo.

W rolach główn.: Sandra Milovanoff, Gabriel Gabrio, Jan Toulont, Paul Jorge, G. Sailard.

Następny program:
„KOŁO UDRĘKI" (La Roue)

Ceny miejsc:
dla dorosłych: I-70, II-50, III-30 gr.
dla młodzieży: I 25, II-20, III-10 gr.

א רעטושער

צו בלישעס און פּאָרטרעטען
קאָן זיך מעלדען אין
קונסט־פֿאָטאָגראַפֿישען אַטעליער
„PARISIEN", Brzezińska 69.

Dr. I. Herszfinkiel

Zawadzka 15, tel. 11-87

ספּעציאַליסט פֿאַר קינדער־קראַנקהייטען

נעהמט אָן אין דערהיים פֿון 8 ביז 9.30 פֿאַרט. און פֿון
3 ביז 5 נאָכמ. און אין לעטשניצע „פּאָמאָץ". 924

Dr. med.

A. Uryson

choroby wewnętrzne
Konstantynowska 20
telefon 35-85
POWRÓCIŁ.

Dr. med.

STUPEL

Szkolna 12

ספּעציאַליסט פֿאַר הויט, גשל־
און וענערישע קראַנקהייטען,
מענער־שוואַכע. רענטגען־
שטראַהלען און קווארץ־ליכט,
עלעקטרא־טעראַפּיע.

נעמט אָן פֿון 6—9 אין אָוונד

ביים יובעליר

א. הירשענבוים,

31 פּעטריקאָווער **31**

בעקומט מען פּריישער, גאָלד־
און זילבער־ אויסאַרבייטונגען,
ווי אויך פֿון פּלאַטינע, איינפֿאַ־
סונג פֿון ט ערע שטיינער. אויך
נעהם איך אָן פֿעראַ. רעפּעראַ־
טורען צו מעסיגע פּרייזען. 206

היכשינג פֿאַר

פֿאַבריקאַנטען!

איך נעהם אָן צו טרייבען
און שערען צו ביליגע
פּרייזען. צו ערפֿאָהרען
אין אַדמיניסטראַציע. 983

אַרבייטסלאָזער

זוכט בעשעפֿטיגונג
ביי וואָס פֿאַר אַ ארבייט
עס זאָל נישט זיין. אָפֿערי־
טען אין אַדמיניסטראַציע
אונטער „אַרבייטסלאָזער".

השבת אבדה.

עס ווערט ערקלערט פֿאַר אונ־
גילטיג אַ בלאַנקאָ־וועקסעל אויף
200 זלאָטעס, אויסגעשטעלט
דורך שלום האַלבערג, צאָהל־
באַר אין
Toruń,
Nowy-Rynek 13. 330

Dr. med.

G. GERSZTAJN

צוריקגעקעהרט

ספּעציאַל - אַרצט פֿאַר אויגען־
קראַנקהייטען

Traugutta 12 (טרוגקאַ)

נעמט אָן פֿון 12^{30} ביז 2, פֿאַר
אוגבעמיטעלטע פֿון 7 ביז 8 אָוו.

Dr. med.

M. Kerszner

קינדער־קראַנקהייטען.

זיעלאָנאַ 16 טעל 51-96
נעמט אָן פֿון 3 — 4 און פֿון
6—7. און דער לעטשניצע
ברזשעזשינער 11 פֿון 9—12
מיטאָג און פֿון 4—5 נאָכמיטאָג.

אַ ווימא־מאַמאַר

4 צילינדער, 6 פֿערדע־קראַפֿט
אויך פֿאַר מאַשין־בעטריב און
אַ דרעה־באַנק פֿאַר וויכ־
מעטאַל איז צו פֿערקויפֿען:
אַלעקסאַנדראָווסקאַ 31
אין דער שלאָסעריי. 911

Czas, to pieniądz!

Nietylko pieniądze, ale czas swój winna oszczędzać każda gospodyni, by móc pokonać wszystkie swe zajęcia w gospodarstwie, a potem znaleźć jeszcze chwilę wytchnienia. Wspaniałe „mydło Kołłontay z pralką" pomaga oszczędzać czasu i pieniędzy. Nie wolno jednakże pozwolić przekonać się o tem, że istnieje coś lepszego. Niema bowiem rzeczy. wiście nic lepszego, niż „mydło Kołłontay". Nabyć je można wszędzie.

Mydło

KOŁŁONTAY

z pralką
patent

גענעראַל־פֿאָרטרעטער אויף לאָדז:
S. A. Redlic, Łódź, Pomorska 19.

רעטשניצע

פֿון דאָקטוירים ספּעציאַליסטען
בזשעזשינער 11, טעל. 37-63
אָפֿען פֿון 9 פֿריה ביז 7 אָוונד

ד״ר וואַלינסקי	נאָז, האַלז, אויערן־קר.	4—5
ד״ר קערשנער	קינדער־קראַנקהייטען	12—9½ 5—4
ד״ר שיפּמאַן	אינערליכע קראַנקה.	1—11
ד״ר לוביטש	הויט־ און געשלעכט קר.	2—12
ד״ר שמירנעלד	נערווען און גמוטס־קר.	3—1
ד״ר גאָלדבלאַט	אויגען־קראַנקהייטען	2—12.30
ד״ר עליאַסבערג	כירורגישע קראַנקה.	— 1
ד״ר בערנשטיין	פֿרויען און געבורטס־הילף	4—2

[illegible]

אימפּונגען נעגען שקאַרלאַטין.

[illegible]

ד״ר ליבערשטיין	צאָהן־אַרצט	2—10 נאַ.
ד״ר לאַזשינסקאַ סמאַראַגדסקאַ	צאָהן־אַרצט	7—3

קינסטליכע ציין, קראָנען, מעטאַלן א. ז. וו.
די רעטשניצע איז אויך שבת אָפֿען.

שפּאָרט געלד!

פֿון אַלטע בינדעס און קראַוואַטען ווערט איבער-
געמאַכט אויף נייע שלייפֿלעך און קראַוואַטען,
ווי אויך פֿערשידענע בינדעס צו ווענדען, און אויך פֿון
נייע שטאָפֿען צו ביליגע פּרייזען. ביי
הערשקאָוויטש, וואָלבאָרסקאַ 31.

Koedukacyjna szkoła dla drogistów w Łodzi

Stow. właśc. składów aptecznych wojew. Łódzkiego.

Dziś, w czwartek o g. 8.30 w. odbędzie się w lokalu stow. Piotrkowska 69

uroczyste otwarcie roku szkolnego.

Ogłaszając powyższy komunikat, wzywamy wszystkich słuchaczy o punktualne przybycie.

936

RADA OPIEKUNCZA
koeduk. szkoły dla drogistów w Łodzi.

T-wo SZERZENIE OŚWIATY i WIEDZY TECHNICZNEJ WŚRÓD ŻYDÓW

w Łodzi, ul. Pomorska 46/48, tel. 664 719

Szkoła Przemysłowa

מעכאַנישע, עלעקטרא־
טעכנישע און העברעאיש

8-io kl. Gimnazjum Humanistyczne Męskie

עקזאַמענס לויט לעקציע־סיסטעם.

איינשרייבונגען פֿון קאַנדידאַטען ווערען אָנגענומען טעגליך אין דער קאַנצעלאַריע פֿון 9 ביז 2 נאָכמ.

אַנאָנסען - פּרייזן: [illegible]

אַבאָנעמענט־פּרייז: [illegible]

Wydawnictwo „Najer Folksblat", redakt. i odpowiedz. wydawca Ch. I. Bromberg i P. Silberberg   Redaktor odpowiedzialny Ch. [illegible]
Czcionkami i druk. „Najer Folksblat", Pomorska 6.